

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

AURELIJA ČĖGLYTĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMO STRUKTŪROS TOBULINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovai –
Doc. Dr. Alfonsas Vaišnoras
Lekt. Vytautas Krušinskas

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	4
1. ATMOSFEROS APSAUGOS SVARBA ĮGYVENDINANT DARNAUS VYSTYMOSI NUOSTATAS	6
1.1. Atmosferos apsaugos svarba Darbotvarkėje 21 ir Johanesburgo darnaus vystymosi deklaracijoje bei įgyvendinimo plane	6
1.2. Atmosferos apsauga atnaujintoje Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategijoje..	8
1.3. Atmosferos apsauga Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategijoje	9
2. ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE	12
2.1. Atmosferos apsaugos valdymą reglamentuojantys Europos Sąjungos teisės aktai ..	12
2.1.1. Švaraus oro programa Europai ir Teminė oro taršos strategija	12
2.1.2. Europos Sąjungos direktyvos atmosferos apsaugos srityje	13
2.2. Atmosferos apsaugos valdymą reglamentuojantys Lietuvos teisės aktai	15
2.2.1. Lietuvos Respublikos įstatymai	15
2.2.2. Ministrų įsakymai	17
3. ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMAS LIETUVOJE	21
3.1. Atmosferos apsaugos valdymo struktūra	22
3.1.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija atmosferos apsaugos valdyme	22
3.1.2. Ministerijų ir kitų valstybės institucijų kompetencija atmosferos apsaugos valdyme	22
3.2. Atmosferos apsaugos valdymas regioniniame/savivaldybių lygmenyje	27
3.2.1. Regionų aplinkos apsaugos departamentų vaidmuo atmosferos apsaugos valdyme	27
3.2.2. Atmosferos apsaugos valdymas savivaldybėse	28
4. ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMO TOBULINIMAS	30
4.1. Valstybinio valdymo struktūros tobulinimas.....	30
4.2. Savivaldybių vaidmens didinimas aplinkos oro kokybės gerinimo srityje	30
4.3. Ekonominių mechanizmų taikymo galimybės efektyvesniam atmosferos taršos mažinimui	37
4.4. Geriausiai prieinamų gamybos būdų efektyvesnis taikymas	39
4.5. Kitos priemonės atmosferos apsaugos valdyme	40

IŠVADOS	42
REKOMENDACIJOS	43
LITERATŪRA	44
SANTRAUKA	50
SUMMARY.....	52
PRIEDAI.....	54

IVADAS

Šiandien pasaulyje vis daugiau dėmesio skiriama aplinkos apsaugai. Tiek ekonominis, tiek ir socialinis progresas priklauso nuo planetos aplinkos būklės. Ypač svarbi yra atmosferos apsauga, nes padidėjęs atmosferos oro užterštumas kelia didelę grėsmę klimatui, žmonių sveikatai bei bioįvairovei. Atmosferos apsauga tampa vis didesne **problema** Lietuvoje, nes aplinkos oro apkrova per paskutinius kelerius metus padidėjo ir didėja nuolat. Šiuo metu didžiuosiuose Lietuvos miestuose kietosios dalelės [2] yra daugiausiai problemų sveikatai keliantys teršalai, įtakojantys susirgimus kvėpavimo takų bei kitomis šių teršalų sukeliama ligomis, todėl yra labai svarbu tinkamai įgyvendinti prevencines priemones, kad šių teršalų ribinės vertės nebūtų viršytos.

Pagrindiniai teršalų emisijos šaltiniai didžiuosiuose Lietuvos miestuose yra transportas, energetika ir pramonė. Kasmet mažėja visuomeniniu transportu pervežamų keleivių skaičius, tačiau didėja lengvųjų automobilių skaičius. Kad būtų sumažinta oro tarša, yra būtina rengti taršos mažinimo programas ribines vertes viršijantiems oro taršos komponentams.

Lietuvoje valstybinę atmosferos oro apsaugos valdymo sistemą sudaro Aplinkos ministerija, kuri yra pagrindinė vykdomosios valdžios institucija, įgyvendinanti bendrąjį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvos Respublikoje, regionų aplinkos apsaugos departamentai, kontroliuojantys nustatytų sąlygų vykdymą bei vietos savivaldos institucijos, kurios įgyvendina aplinkos apsaugos priemones. Kadangi per pastaruosius metus aplinkos užterštumo mastai labai pakilo, taigi, nėra žinoma, ar atmosferos struktūra yra valdoma tinkamai ir pasiekiami rezultatai, atitinkantys Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teisės aktų normas.

Todėl savo darbe plačiau panagrinėsiu, kaip yra vykdoma atmosferos apsaugos politika Lietuvoje bei pateiksiu pasiūlymus dėl atmosferos apsaugos struktūros tobulinimo. Taigi, šio darbo **tikslas** – išanalizuoti, kokia yra atmosferos apsaugos valdymo struktūra Lietuvoje bei pateikti pasiūlymų dėl atmosferos apsaugos valdymo struktūros tobulinimo formuojant ir įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką ir užtikrinant tinkamą aplinkos kokybę Lietuvos gyventojams.

Nustatytam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti atmosferos apsaugos valdymo struktūrą bei institucijų tarpusavio bendradarbiavimą;
2. Atlikti sisteminę teisės aktų, susijusių su atmosferos apsaugos valdymu, analizę;
3. Ištirti, kokių spragų yra likę atmosferos apsaugos valdymo struktūroje;

4. Iškelti institucinių, teisinių ir finansinių sistemų, susijusių su atmosferos apsaugos valdymu, trūkumus;
5. Pateikti pasiūlymų dėl atmosferos apsaugos valdymo struktūros tobulinimo formuojant ir įgyvendinant aplinkos oro apsaugos politiką.

Tyrimo **dalykas** yra Europos Sąjungos bei Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys atmosferos apsaugos valdymą ir savivaldybių programos oro kokybei gerinti bei kitų už atmosferos apsaugą atsakingų institucijų ataskaitos.

Tyrimo **metodas**: dokumentų analizė.

Tyrimo **objektas** yra Lietuvos Respublikos Vyriausybė, regionų aplinkos apsaugos departamentai, savivaldybės bei kitos už atmosferos apsaugą atsakingos institucijos.

Magistrinio darbo **hipotezė** buvo iškelta remiantis tuo, kad atmosferos apsaugos valdymas Lietuvoje nėra visiškai efektyvus. To priežastis gali būti ta, jog, dar Lietuvai esant Sovietų Sąjungoje, nebuvo oro valdymo lygmens, kuris būtų reglamentuotas įstatymais. Lietuvos Respublikoje atmosferos apsauga priklauso valstybinės valdžios ir savivaldos institucijų kompetencijai, tačiau net ir Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, atmosferos apsaugos valdymo struktūra vis dar turi tam tikrų trūkumų. Todėl savo darbe aš plačiau panagrinėsiu atmosferos apsaugos valdymo struktūrą bei aptarsiu galimus jos tobulinimo variantus.

1. ATMOSFEROS APSAUGOS SVARBA ĮGYVENDINANT DARNAUS VYSTYMO SI NUOSTATAS

1.1. Atmosferos apsaugos svarba Darbotvarkėje 21 ir Johanesburgo darnaus vystymosi deklaracijoje bei įgyvendinimo plane

Atmosferos apsaugai Darbotvarkėje 21 yra skiriamas didelis dėmesys. Subalansuota plėtra skatinama per energetikos plėtrą, efektyvumą ir vartojimą, transportą, pramonės plėtrą bei sausumos ir jūros išteklių plėtrą ir žemės naudojimą. Tarp Darbotvarkės 21 programos sričių yra stratosferos ozono sluoksnio irimo prevencija ir tarpvalstybinė oro tarša.

Pagrindiniai Darbotvarkėje 21 minimi sektoriai, susiję su atmosferos tarša, yra energetika, pramonė ir transportas. Darbotvarkėje 21 yra teigiama, kad energija yra nepaprastai svarbi ekonominei ir socialinei plėtrai bei gyvenimo lygiui. Tačiau šiuo metu didžioji dalis pasaulio energijos yra gaminama ir vartojama tokiais būdais, kurių toliau nebus galima toleruoti, jei bus laikomasi tų pačių technologijų ir dar labiau padidėjus energijos poreikiui. Išmetamų į atmosferą teršalų ir šiltnamio dujų reguliavimas ateityje turės būti pagrįstas efektyvia energijos gamyba, tiekimu, paskirstymu ir vartojimu bei didėjančia svarba aplinkosaugos požiūriu saugių energijos sistemų, ypač naujų ir atsinaujinančių energijos šaltinių. Visi energijos šaltiniai turės būti naudojami priklausomai nuo jų galimo poveikio atmosferai, žmonių sveikatai ir aplinkai. Darbotvarkėje 21 taip pat yra teigiama, kad turi būti pašalinti trukdymai, ypač ekonomiškai silpnose šalyse, plėtoti aplinkosaugos požiūriu pagrįstas energijos tiekimo sistemas, kurios skatintų subalansuotą plėtrą.

Svarbu sumažinti nepalankų energetikos pramonės poveikį atmosferai, skatinant tokią politiką ir programas, kurios pagerintų aplinkosaugos požiūriu ir kaštų atžvilgiu efektyvių energetikos sistemų, ypač naujų ir atsinaujinančių, plėtojimą, diegiant mažiau taršią ir efektyvesnę energijos gamybą, tiekimą, paskirstymą ir vartojimą. Šis tikslas turėtų atspindėti ir naujų alternatyvių energijos šaltinių poreikį bei didėjančią energijos vartojimą ekonomiškai silpnose šalyse. Taip pat reikia atsižvelgti į situaciją šalyse, kurios yra ypač priklausomos nuo pajamų, gaunamų iš gamtinių kuro išteklių gavybos, apdirbimo pramonės ir eksporto bei/ar šių kuro išteklių suvartojimo, nes joms bus ypač sunku pereiti prie alternatyvių energijos šaltinių ir išvengti neigiamų klimato pokyčių poveikio. [29] Šiems tikslams pasiekti, vyriausybės institucijos, bendradarbiaudamos su atskiromis Jungtinių Tautų įstaigomis, ir, jeigu reikia, su tarpvyriausybėmis bei nevyriausybėmis organizacijomis ir privačiu sektoriumi, turėtų bendradarbiauti atrandant ir plėtojant ekonominiu požiūriu efektyvius ir aplinkosaugos požiūriu pagrįstus energijos šaltinius, kurie įgalintų patenkinti padidėjusias energijos tiekimo reikmes ir tuo būdu padėtų subalansuotai plėtrai, ypač ekonomiškai

silpnose šalyse. Vyriausybės taip pat turėtų skatinti geresnių energiją tausojančių technologijų ir jų veikimo tyrimus, plėtojimą, perdavimą ir naudojimą, taip pat įvairiuose sektoriuose taikomas savitas technologijas, labiausiai kreipiant dėmesį į energetikos sistemų atnaujinimą ir modernizavimą, ypač ekonomiškai silpnose šalyse, bei skatinti tyrimus, plėtojimą, perdavimą ir naudojimą technologijų, skirtų aplinkosaugos požiūriu saugioms energetikos sistemoms, pvz., atsinaujinančioms, ypač ekonomiškai silpnose šalyse. Valstybės mastu turėtų būti diegiamos tinkamas energijos efektyvumo ir išmetimų normos ar rekomendacijos, kurios įgalintų plėtoti ir naudoti technologijas, mažinančias neigiamą poveikį aplinkai. [29]

Transporto sektorius atlieka svarbų ir pozityvų vaidmenį plėtojant ekonominį ir socialinį sektorių. Transportas sukelia oro taršą, todėl, kaip teigiama Darbotvarkėje 21, yra būtina aptarti dabartines transporto priemones, efektyviau projektuoti ir valdyti eismo ir transporto sistemas. Dėl šios priežasties yra svarbu rengti ir skatinti efektyvią kaštų požiūriu strategiją ar programas, reikalui esant - riboti, mažinti ir reguliuoti teršalų išmetimą į atmosferą, taip pat kitokį transporto neigiamą poveikį aplinkai, atsižvelgiant į plėtos prioritetus bei kitas būdingas šalies ar vietinės aplinkybes, saugumo aspektus. Norėdamos pasiekti šiuos tikslus, vyriausybės turėtų rengti ir skatinti efektyvias kaštų požiūriu, mažiau taršias ir saugesnes transporto sistemas, ypač integruotą miestų ir kaimų visuomeninį transportą, taip pat aplinkosaugos požiūriu tinkamus kelių tinklus, atsižvelgiant į atitinkamų socialinių, tarpregioninių ekonominių ir plėtos prioritetų reikmes, ypač ekonomiškai silpnose šalyse. Taip pat yra svarbu padėti diegti saugias, kokybiškas, išteklių atžvilgiu taupias ir mažiau taršias transporto technologijas bei įgyvendinti tinkamas mokymo programas bei plėtoti ar skatinti priemones, integruojančias transporto planavimo strategijas į miestų ir regionų gyvenviečių planavimo strategijas, siekiant sumažinti transporto neigiamą poveikį aplinkai.

Nors, kaip teigiama Darbotvarkėje 21, pramonės plėtra yra svarbus ekonominio augimo faktorius, tačiau tuo pat metu pramonė yra didžiausia išteklių ir medžiagų vartotoja, o jos veiklos padarinys – atmosferos tarša. Atmosferos apsauga gali būti sustiprinta efektyviau naudojant išteklius ir medžiagas pramonės sektoriuje, įdiegus ar patobulinus taršos mažinimo technologijas bei ozono sluoksnį ardančias medžiagas pakeitus kitomis medžiagomis, taip pat sumažinus atliekų kiekį. Pramonės plėtra turėtų būti skatinama tokiais būdais, kurie mažintų neigiamą poveikį atmosferai, didinant pramonės gamybos ir visų išteklių bei medžiagų naudojimo efektyvumą, plėtojant mažesnę taršą keliančias technologijas ir kuriant naujas, aplinkosaugos požiūriu patikimesnes technologijas. [29] Šiems tikslams pasiekti atitinkamo lygio vyriausybės institucijos turėtų atitinkamai šalies socialinės bei ekonominės plėtos ir aplinkosaugos prioritetams, vertinti ir skatinti efektyvias kaštų požiūriu strategijas ar programas, tarp jų administracines, socialines ir ekonomines priemones, siekiant sumažinti pramonės taršos neigiamą poveikį atmosferai, skatinti

pramonės įmonės telkti savo pajėgas kuriant saugias ir mažiau taršias technologijas, gaminius bei procesus, ir efektyviau naudoti visus išteklius bei medžiagas, įskaitant ir energiją. Taip pat yra svarbu rengti, tobulinti ir naudoti poveikio aplinkai vertinimą, skatinant subalansuotą pramonės plėtrą bei skatinti efektyviai naudoti medžiagas ir išteklius, atsižvelgiant į gaminamos produkcijos vartojimo trukmę, ir tokiu būdu efektyviau naudoti išteklius ir mažinti atliekų kiekį, gaunant ekonominės ir aplinkosauginės naudos. [29]

Johanesburgo darnaus vystymosi deklaracijoje atmosferos apsauga yra svarbi darnaus vystymosi dalis, nes pražūtingos klimato pokyčių pasekmės tampa akivaizdžios, o oro tarša ir toliau pasiglemžia milijonus nekaltų gyvybių. [40] Kaip prioritetine sritis yra alternatyvios energetinės technologijos ir atsinaujinantiems energijos šaltiniams tenkančios energijos dalies pasaulyje padidinimas.

1.2. Atmosferos apsauga atnaujintoje Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategijoje

Atsižvelgiant į blogėjančias aplinkosaugos tendencijas, į ES ekonominius ir socialinius iššūkius, taip pat į vis didėjančią konkurencinį spaudimą ir naujus tarptautinius įsipareigojimus, Europos Sąjungos Tvaraus vystymosi strategijoje klimato kaitai ir švariai energijai taip pat skiriamas nemažas dėmesys. Bendras tikslas yra riboti klimato kaitą, sąnaudas dėl jo bei neigiamą poveikį visuomenei ir aplinkai. Pagal Kioto protokolą dauguma valstybių narių įsipareigojo siekti iki 2008–2012 m. sumažinti išmetamų į atmosferą šiltnamio dujų kiekį 8 % palyginti su 1990 m. lygiu. Siekiama, kad vidutinė temperatūra nepakiltų daugiau kaip 2°C palyginti su prieš industrializaciją buvusiu lygiu. Energetikos politika turėtų būti suderinta su tiekimo patikimumo, konkurencingumo ir aplinkosauginio tvarumo tikslais vadovaujantis Europos energetikos politika, kurią pradėjo 2006 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba. Energetikos politika yra nepaprastai svarbi sprendžiant sunkumus, kylančius dėl klimato kaitos. Kitas iš tikslų yra iki 2010 m. 12 % energijos suvartojimo (vidutiniškai) ir 21 % elektros energijos suvartojimo poreikių (bendras, bet diferencijuotas tikslas) turėtų būti patenkinami naudojant atsinaujinančiuosius išteklius, apsvarstant galimybę iki 2015 m. padidinti tą dalį iki 15 %. Iki 2010 m. 5,75 % degalų, naudojamų transporte, turėtų sudaryti biokuras, apsvarstant galimybę iki 2015 m. padidinti jo dalį iki 8 %. Per 9 metus iki 2017 m. pasiekti 9 % mažesnę galutinį suvartojamos energijos kiekį, kaip nustatyta direktyvoje dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų. [39]

Laikydamosi veiksnių klimato srityje plano pagal JT Bendrąją klimato kaitos konvenciją, ES turi nedelsdama parengti įvairius galimus sprendimus, taikytinus po 2012 m. ir

atitinkančius 2°C tikslą, konstruktyviai dalyvaudama plataus masto dialoge dėl ilgalaikių bendradarbiavimo veiksmų, taip pat Kioto protokolo procese pagal bendros, bet diferencijuotos atsakomybės ir atitinkamų pajėgumų principą. Komisija ir valstybės narės turi skatinti biomasės naudojimą siekiant diversifikuoti kuro tiekimo šaltinius, sumažinti šiltnamio dujų kiekį ir suteikti naujas pajamų bei užimtumo galimybes kaimo vietovėse, įgyvendinant veiksmų planą dėl biomasės pateiktus pasiūlymus visuose trijuose jo sektoriuose: šildymo, elektros energijos ir transporto. Tai turėtų būti plėtojama pagal ilgalaikę bioenergijos strategiją po 2010 m. Valstybės narės turėtų didinti elektrinių efektyvumą, visų pirma toliau skatindamos bendrai gaminti šilumos ir elektros energiją.

Tvaraus transporto srityje Strategijos bendras tikslas yra užtikrinti, kad mūsų transporto sistemos atitiktų visuomenės ekonominius, socialinius ir aplinkosaugos poreikius mažinant jų nepageidaujamą poveikį ekonomikai, visuomenei ir aplinkai. Dėl to būtina atsieti ekonomikos augimą ir transporto paklausą siekiant sumažinti poveikį aplinkai, pasiekti tvarius transporto sunaudojamos energijos lygius ir sumažinti jo šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, sumažinti transporto priemonių teršalų emisijas tiek, kad sumažėtų poveikis žmonių sveikatai ir aplinkai. Vadovaujantis ES strategija dėl lengvųjų transporto priemonių poveikio klimatui mažinimo, turėtų būti pasiekta, kad vidutiniškai naujų gaminamų automobilių išmetamas į atmosferą CO₂ kiekis neviršytų 140g/km (2008–2009 m.) ir 120g/km (2012 m.). [39]

1.3. Atmosferos apsauga Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategijoje

Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje aplinkos oras yra labai svarbus darnaus vystymosi komponentas. Pagrindinis ilgalaikis tikslas, susijęs su oro kokybe, yra aplinkos oro kokybės vertinimo ir valdymo sistemos tobulinimas, siekiant užtikrinti nepavojingą žmonių sveikatai ir atitinkančią ES reikalavimus oro kokybę visoje šalies teritorijoje. Taip pat yra svarbu pasiekti, kad į atmosferą išmetamų teršalų ir šiltnamio dujų kiekiai didėtų dvigubai lėčiau, negu auga gamyba ir paslaugos, t.y. pasiekti, kad išmetamų į atmosferą teršalų ir šiltnamio dujų BVP vienetui sumažėtų apie 50 procentų, ir pagal šį rodiklį pasiekti esamą ES valstybių vidurkį. Pagrindinės ilgalaikių tikslų įgyvendinimo priemonės yra ekonominėmis ir administracinėmis priemonėmis skatinti diegti naujausias aplinkai mažiausią neigiamą poveikį darančias technologijas, švaresnės gamybos ir taršos prevencijos metodus, leidžiančius mažinti oro taršą ir poveikį pasaulio klimatui, teikti investicinę paramą alternatyviems energijos šaltiniams (vėjo, saulės, geoterminės energijos, mažosios hidroenergetikos) plėtoti, ekonomiškai skatinti naudoti biologinį kurą, diegti kombinuotą elektros ir šilumos energijos gamybą. [57]

Lietuvos darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo nacionalinėje ataskaitoje teigiama, kad daugiausia šiltnamio dujų į aplinką patenka iš energetikos, transporto ir pramonės sektorių.

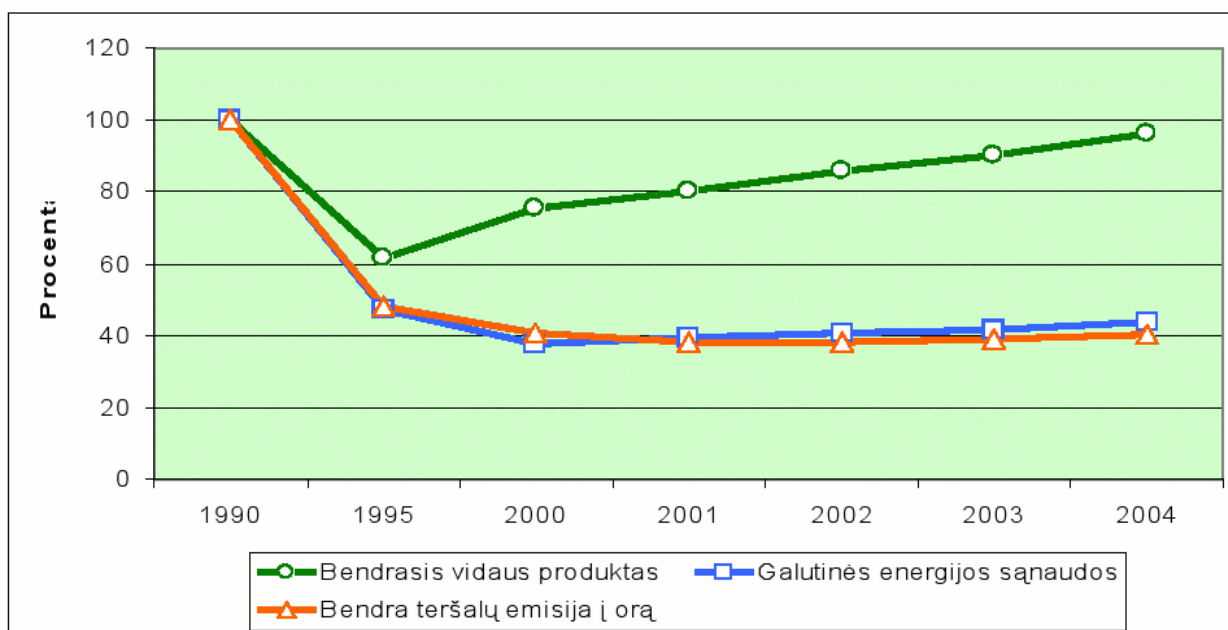
2004 metais pramonės sektoriuje sukuriama BVP išaugus beveik trisdešimt procentų, sunaudojamas galutinės energijos kiekis padidėjo tik apie 10 proc., tai yra beveik tris kartus mažiau nei gamyba, ir tai gerokai viršija nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje prisiimtus įsipareigojimus. Tačiau viena iš didžiausių pramonės sektoriaus problemų – gana spartus kai kurių teršalų ir šiltnamio dujų emisijos į orą augimas. Per 2003 - 2004 metus pramonės sektoriuje išmetamas į orą azoto oksidų kiekis padidėjo 26 procentais, o kietųjų dalelių - 33 procentais. Tai yra šių teršiančių medžiagų išmetimai į orą augo tokiu pat tempu arba net gerokai greičiau (kietosios dalelės), nei pramonės sektoriuje sukuriama BVP, ir tai yra visiškai nepriimtina darnaus vystymosi požiūriu. [57]

Keleivių pervežimo struktūros pokyčiuose akivaizdžiai matyti trys pagrindinės tendencijos – per pastaruosius dešimt metų daugiau nei du kartus sumažėjo keleivių, vežamų palankiausia aplinkai priemone – geležinkeliais, dalis; apie tris kartus išaugo oro transportu pervežamų keleivių dalis ir beveik nepakito kelių transportu pervežamų keleivių dalis, kuri sudaro apie tris ketvirtadalius visų keleivių vežimų. Per pastaruosius dvejus metus šios neigiamos tendencijos išliko, toliau uždarinėjamos geležinkelio linijos, niekaip nepavyksta pagyvinti keleivių pervežimų vidaus vandenių keliais. Krovinių gabenimo struktūros pokyčiai darnaus vystymosi požiūriu yra kiek palankesni. Nors per pastaruosius 10 metų geležinkeliais pervežamų krovinių dalis sumažėjo nuo 50 iki 41 proc., o kelių transportu – padidėjo nuo 36 iki 44 procentų, tačiau per pastaruosius dvejus metus pradėjo ryškėti ir aplinkos požiūriu palankesnės tendencijos – pradėjo didėti geležinkeliu pervežamų krovinių dalis. [57]

Darnaus vystymosi požiūriu labai teigiama yra tai, kad galutinės energijos sąnaudos Lietuvoje auga daug lėčiau nei sukuriama BVP. Per 2000 – 2004 metų laikotarpį šalies BVP palyginamosiomis kainomis išaugo 34,3 proc., o galutinės energijos sąnaudos padidėjo 15 proc., tai yra energijos sąnaudos didėjo 2,3 karto lėčiau, nei augo ekonomika. Dar palankesnės darnaus vystymosi požiūriu tendencijos užfiksuotos per 2003 – 2004 metus, kai energijos sąnaudos augo 2,6 karto lėčiau nei BVP.

1 pav. Ekonomikos augimo, energijos sąnaudų ir aplinkos teršimo pokyčiai (1990=100%)

[57]

Vertinant pastarųjų dviejų metų pažangą, pasakytina, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir atsakingos institucijos parengė reikalingą teisinę bazę, parengė programas ir sukūrė palankią aplinką tam, kad dauguma trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių energetikos sektoriaus tikslų būtų pasiekti laiku. [57]

Taigi, išanalizavus šiuos dokumentus, galima teigti jog atmosferos apsaugai yra skiriama daug dėmesio kiekviename iš jų ir atmosferos apsauga, įgyvendinant darnaus vystymosi nuostatas, yra be galo svarbi.

2. ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

2.1. Atmosferos apsaugos valdymą reglamentuojantys Europos Sąjungos teisės aktai

2.1.1. Švaraus oro programa Europai ir Teminė oro taršos strategija

Jau seniai pripažįstama, kad oro tarša kelia didelį pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai. Švaraus oro programa Europai nustato priemones, kuriomis siekiama: (1) suformuluoti ir nustatyti aplinkos oro kokybės tikslus, skirtus išvengti, užkirsti kelią arba sumažinti žalingą poveikį žmonių sveikatai ir visai aplinkai; (2) vertinti aplinkos oro kokybę valstybėse narėse remiantis bendrais metodais ir kriterijais ir, visų pirma, vertinti tam tikrų teršalų koncentraciją aplinkos ore; (3) teikti informaciją apie aplinkos oro kokybę, siekiant prisidėti prie kovos su tarša ir kenksmingais veiksniais ir stebėti ilgalaikes tendencijas bei padėties gerėjimą dėl nacionalinių ir Bendrijos priemonių; (4) užtikrinti, kad su tokia informacija apie aplinkos oro kokybę galėtų susipažinti visuomenė; (5) palaikyti aplinkos oro kokybę ten, kur ji gera, o kitais atvejais ją gerinti; (6) skatinti glaudesnę valstybių narių bendradarbiavimą siekiant sumažinti oro taršą. [64]

Teminė oro taršos strategija yra nustatoma ilgalaikė švaresnio oro Europoje perspektyva. Šioje strategijoje aplinkos oro valdyme didžiausias dėmesys teikiamas pagrindinių teršalų išmetimo mažinimui. Siekiant šio tikslo išmetamas SO_2 kiekis turės sumažėti 82 %, NO_x – 60 %, LOJ – 51%, amoniako – 27 % ir pirminių $\text{KD}_{2,5}$ ¹ – 59 % lyginant su išmetimais 2000 metais. Daugiausia šie teršalų išmetimai bus sumažinti valstybėse narėse jau priimtomis ir įgyvendinamomis priemonėmis. Strategijos dalis bus įgyvendinta peržiūrint dabartinius aplinkos oro kokybės teisės aktus, kuriuos sudaro du pagrindiniai elementai, t.y. galiojančių nuostatų supaprastinimas ir penkių teisinių priemonių sujungimas į vieną direktyvą bei naujų oro kokybės standartų įvedimas ore esančioms smulkioms kietosioms dalelėms ($\text{KD}_{2,5}$). [38] Norint pasiekti šiuos strateginius tikslus, galiojantys teisės aktai dėl oro kokybės bus supaprastinti, o kiti teisės aktai prireikus peržiūrėti. Bus imtasi naujų iniciatyvų naujų transporto priemonių atžvilgiu ir, priklausomai nuo kruopštaus poveikio įvertinimo, gali būti numatytos naujos priemonės mažų kurą deginančių įrenginių, laivų ir orlaivių išmetamiesiems teršalams.

¹ Kietosios dalelės ($\text{KD}_{2,5}$) - smulkiosios kietosios dalelės, kurių aerodinaminis skersmuo ne didesnis kaip 2,5 mikronų.

2.1.2. Europos Sąjungos direktyvos atmosferos apsaugos srityje

Pagrindiniai ES reikalavimai aplinkos oro kokybės normoms, monitoringui, vertinimui ir valdymui apibrėžti trijose ES Tarybos direktyvose:

- Bendrojoje direktyvoje dėl aplinkos oro kokybės vertinimo ir valdymo (96/62/EB), kuri numato pagrindinius vertinimo ir valdymo principus bei normuojamus teršalus. Ši direktyva apima tik politikos struktūrą, o praktiškai priemonės yra įgyvendinamos per dukterines direktyvas [28];
- Pirmoji dukterinė direktyva dėl sieros dioksido, azoto oksidų, suspenduotų dalelių ir švino ribinių verčių aplinkos ore yra skirta konkreitiems teršalams, nustato šių teršalų pavojaus slenksčius, ribines vertes ir jų pasiekimo terminus, koncentracijų matavimo kriterijus ir metodus.
- Antroji dukterinė direktyva nustato anglies monoksido ir benzeno ribines užterštumo bei siektinas užterštumo vertes, pavojaus slenksčius ir leistinus nuokrypius.

Taip pat labai svarbi yra **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl oro taršos ozonu (2002/3/EB)** [32], kuri nustato siektinas vertes, pavojaus ir informavimo slenksčius, susijusius su ozono koncentracijos aplinkos ore.

Direktyvos, reglamentuojančios išmetamų į orą teršalų normas ir reguliavimo principus

- **Tarybos direktyva dėl sieros dioksido, azoto dioksido, azoto oksidų, kietųjų dalelių ir švino ribines vertes aplinkos ore (1999/30/EB)** nustato sieros dioksido, azoto dioksido, azoto oksidų, kietųjų dalelių ir švino koncentracijų ribines vertes aplinkos ore ribines vertes ir pavojaus slenksčius. [25]
- **Tarybos direktyva dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (96/61/EB)** nustato priemones, skirtas užkirsti kelią teršalų išmetimui į orą arba jam mažinti, taikant leidimų išdavimo sistemą naujiems įrenginiams, naudojant efektyviausias taršos prevencijos priemones bei taikant geriausią prieinamą gamybos būdą. [27]
- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų teršalų, išmetamų į orą iš didelių kūrų deginančių įrenginių, kiekio apribojimo (2001/80/EB)** taikoma kūrų deginantiesiems įrenginiams, kurių nominalus šiluminis našumas yra lygus arba didesnis kaip 50 MW, nepriklausomai nuo naudojamos kuro rūšies (kietasis, skystasis arba dujinis). [30]

- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/42/EB dėl lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant organinius tirpiklius tam tikruose dažuose, lakuose ir transporto priemonių pakartotinės apdailos produktuose, išmetamų kiekių ribojimo ir iš dalies keičianti Direktyvą 1999/13/EB** riboja bendrą LOJ kieki dažuose, lakuose ir transporto priemonių pakartotinės apdailos produktuose, kad būtų išvengta ar sumažinta oro tarša dėl LOJ indėlio į troposferos ozono susidarymą. [35]
- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų veiklos rūšių ir tam tikrų įrenginių lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant organinius tirpiklius, emisijų apribojimo (1999/13/EB)** [24] siekiama užkirsti kelią arba sumažinti tiesioginį ir netiesioginį lakiųjų organinių junginių emisijų į aplinką, dažniausiai į orą.

Transporto priemonių išmetamų teršalų normavimo direktyvos

- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/88/EB iš dalies pakeičianti Direktyvą 97/68/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su priemonėmis, mažinančiomis vidaus degimo variklių, įrengiamų ne kelių mobiliosiose mašinos, dujinių ir kietųjų dalelių teršalų kiekį** [33], skirta suderinti valstybių narių įstatymus dėl išmetamųjų teršalų standartų ir tipo patvirtinimo tvarkos variklių, kurie turi būti įrengti ne kelių mobiliosiose mašinos.
- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/33/EB, iš dalies keičianti Direktyvą 1999/32/EB dėl sieros kiekio jūriniame kure dėl** [36] reglamentuoja sieros kiekio naudojimą tam tikrame kure.
- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/17/EB** [34] iš dalies keičianti Direktyvą 98/70/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės nustato degalų, kuriuos naudoja transporto priemonės su kibirkštinio ir slėginio uždegimo varikliais, charakteristikas.
- **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų į atmosferą išmetamų teršalų nacionalinių limitų (2001/81/EB)**. Ši direktyva reglamentuoja, kad šalys narės vėliausiai iki 2010 metų turi sumažinti metinius teršalų išmetimų kiekius tokių teršalų: sieros dioksido (SO₂), azoto oksidų (NO_x), lakiųjų organinių junginių (LOJ) ir amoniako (NH₃). Direktyva apibrėžia nacionalinius teršalų išmetimo limitus kaip didžiausią medžiagos kiekį (kilotonomis), leidžiamą išmesti per metus šaliai narei. Šalys kandidatės, įstojusios į ES, taip pat privalės laikytis joms nustatytų nacionalinių išmetimų limitų. Šalys turi parengti Palaipsnio nacionalinių išmetimų mažinimo programas, kurias įgyvendinus būtų

pasiekti išmetimų lygiai 2010 metams, ir kasmet parengti nacionalinių išmetimų inventorizaciją ir išmetimų prognozes iki 2010 metų. [31]

2.2. Atmosferos apsaugos valdymą reglamentuojantys Lietuvos teisės aktai

2.2.1. Lietuvos Respublikos įstatymai

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas nustato pagrindinės Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Aplinkos ministerijos, vietos savivaldos institucijų funkcijos, reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką bei racionalų gamtos išteklių naudojimą. Šis įstatymas taip pat reglamentuoja ūkinės veiklos reguliavimą, aplinkos būklės stebėjimo ir neigiamo poveikio aplinkai sistemą, ekonominę aplinkos apsaugos mechanizmą, aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę ir teisinę atsakomybę. [46]

Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas nustato asmenų teises į švarų orą, pareigas saugoti aplinkos orą nuo taršos, susijusios su žmonių veikla, ir mažinti jos daromą žalą žmonių sveikatai bei aplinkai. Taip pat nustato priemones, ribojančias aplinkos oro taršą ir mažinančias jos neigiamą poveikį žmonių sveikatai bei aplinkai, reglamentuoja visuomeninius santykius aplinkos oro apsaugos kokybės valdymo srityse. Šis įstatymas nereglamentuoja radioaktyviosios taršos, taip pat aplinkos oro taršos, kuri gali atsirasti dėl gamtos procesų ar dėl teršalų pernašų iš kitų valstybių.

Įstatyme išskiriami aplinkos oro apsaugos prioritetai, apžvelgiamas aplinkos oro kokybės valdymas, vertinimas, numatomos zonos ir aglomeracijos, kuriose užterštumo lygis viršija ribines užterštumo vertes ir kuriose užterštumo lygis yra mažesnis už ribines užterštumo vertes.

Taip pat numatytas aplinkos oro taršos valdymas: taršos reguliavimo priemonės, planuojamos ūkinės veiklos objektų projektavimas, statyba ir rekonstravimas, pateikiami kuro reikalavimai, nurodomas leidimas teršalus išmesti į aplinkos orą, numatomi leistinos taršos normatyvai.

Įstatyme apibūdinamos asmenų teisės ir pareigos, taip pat taršos šaltinio naudotojo pareigos, pateikiama teršalų išmetimo į aplinkos orą apskaita, teršalų mažinimo priemonių ir atliekų deginimo reikalavimai. [50]

Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas nustato aplinkos monitoringo organizacinę struktūrą, vykdymo tvarką ir su tuo susijusią atsakomybę bei numato aplinkos oro kokybės monitoringo subjektus. Įstatymas reglamentuoja aplinkos monitoringo kontrolę, duomenų kokybės užtikrinimą, aplinkos monitoringo informacijos standartizavimą, kaupimą ir saugojimą. [48]

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo [54] pagrindinė paskirtis - nustatyti mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo tvarką ir kontrolę bei ekonominėmis priemonėmis skatinti teršėjus mažinti aplinkos teršimą, vykdyti atliekų prevenciją ir tvarkymą, neviršyti nustatytų teršalų išmetimo į aplinką normatyvų, taip pat iš mokesčio kaupti lėšas aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti.

Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas [52] reglamentuoja bendrą energetikos veiklą, energetikos plėtojimo ir valdymo pagrindus, efektyvų energijos ir energijos išteklių vartojimą. Šis įstatymas taip pat nurodo energetikos valdymo institucijas, vyriausybės, ūkio ministerijos, aplinkos ministerijos bei savivaldybių kompetenciją energetikos valdymo srityje bei reguliuoja energetikos sektorių.

Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas [56] reglamentuoja šilumos ūkio valstybinį valdymą, šilumos ūkio subjektų veiklą, jų santykius su šilumos vartotojais, tarpusavio ryšius ir atsakomybę. Pagrindiniai šio įstatymo tikslai yra mažiausiomis sąnaudomis užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą šilumos vartotojams, didinti šilumos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą, gaminant šilumą, plačiau naudoti vietinį kurą, biokurą ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius bei mažinti šilumos energetikos neigiamą poveikį aplinkai.

Lietuvos Respublikos biokuro, biodegalų ir bioalyvų įstatymas [51] reglamentuoja biokuro, biodegalų ir bioalyvų gamybos ir naudojimo teisinės sąlygas. Pagrindiniai šio įstatymo tikslai yra skatinti biokuro, biodegalų ir bioalyvų gamybą ir naudojimą atsižvelgiant į Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus ir Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus, mažinti šalies energetikos ūkio priklausomybę nuo kuro ir degalų, pagamintų iš mineralinių ir importuojamų žaliavų, didinti vietinių, atsinaujinančių bei alternatyvių energijos išteklių efektyvų naudojimą ir energijos išteklių tiekimo saugumą bei mažinti išmetamų į atmosferą šiltnamio efektą skatinančių dujų ir teršalų kieki.

2.2.2. Ministrų įsakymai

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas „Dėl aplinkos oro kokybės vertinimo“ reguliuoja aplinkos oro kokybės vertinimo tvarką pagal Europos Sąjungoje galiojančius kriterijus ir metodus, kad visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje būtų galima patikimai ir tiksliai įvertinti aplinkos oro kokybę. Toks aplinkos oro kokybės vertinimas yra reikalingas aplinkos oro kokybės valdymui, įskaitant aplinkos oro kokybės gerinimą ten, kur nustatytos ribinės vertės yra viršijamos, ir kiek galima geresnės aplinkos oro kokybės palaikymą ten, kur užterštumo lygiai nesiekia ribinių verčių. [9]

Su pastaruoju įsakymu yra susijęs **Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas „Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 44-2001 patvirtinimo“**, kuris nustato asbesto, išmetamo į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių ir išleidžiamo su nuotekomis į paviršinio vandens telkinius, tyrimo tvarką, ėminių ėmimą ir matavimo metodus. Jis taikomas juridiniams ir fiziniams asmenims, kuriems nustatyta tvarka reikia vykdyti asbesto, išmetamo į aplinkos orą ir išleidžiamo su nuotekomis į paviršinio vandens telkinius, taršos šaltinių monitoringą. [10]

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymu „Dėl vykdomos ūkinės veiklos poveikio aplinkos orui vertinimo ataskaitų rengimo, sudėties nustatymo ir įforminimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo nustatoma unifikuota poveikio aplinkos orui vertinimo (toliau PAOV) ataskaitų sudėtis ir įforminimas bei šių ataskaitų užsakovų (ūkinės veiklos objektų), vykdytojų (sutarčių pagrindu dirbančių organizacijų) bei aplinkos apsaugos kontrolę vykdančių institucijų veiksmai rengiant ir derinant PAOV ataskaitas. Šie nuostatai taikomi juridiniams ir fiziniams asmenims bei įmonėms, neturinčioms juridinio asmens teisių, kurių ūkinės veiklos objektams privaloma rengti leistinos taršos į aplinkos orą normatyvų projektus, t.y. PAOV ataskaitas, taip pat šias ataskaitas rengiančioms, derinančioms bei kontroliuojančioms institucijoms. [16]

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas „Dėl oro teršalų valymo įrenginių registravimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ teigia, kad oro teršalų valymo įrenginių registravimo ir eksploatavimo taisyklės privalomos visoms įmonėms, įstaigoms, organizacijoms ir kitiems ūkio subjektams (nepriklausomai nuo jų žinybinės priklausomybės), eksploatuojantiems oro teršalų valymo įrenginius. [8]

Taisyklės parengtos vadovaujantis šiais dokumentais:

- Stacionarių atmosferos taršos šaltinių valstybinės laboratorinės kontrolės instrukci-

ja, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos departamento direktoriaus 1992-10-20, su pakeitimais ir papildymais;

- Atmosferą teršiančių medžiagų valymo įrengimų darbo laiko registracijos žurnalu (forma PA-2) ir Stacionarių atmosferos teršimo šaltinių charakteristikų registracijos žurnalu (forma PA-1), patvirtintais Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos departamento įsakymu;
- Oro valymo įrenginių katalogu. - Vilnius, Technika, 2000;
- Teršalų išmetimo į aplinkos orą apskaitos ir ataskaitų teikimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu. [21]

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas „Dėl lakiųjų organinių junginių, susidarančių naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos patvirtinimo“. Šio normatyvinio dokumento reikalavimai privalomi ūkinės veiklos vykdytojams, eksploatuojantiems tirpiklius naudojančius naujus ir esamus įrenginius, kurių nereglamentuoja „Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės“. [12]

Šiuo dokumentu privalo vadovautis Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai, vykdančios ūkinės veiklos subjektų valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę. Šis normatyvinis dokumentas išplečia ir patikslina taisyklių 2 priede reglamentuojamus leidimų išdavimo kriterijus, įtraukiant tirpiklius (lakiųjų organinių junginių turinčius preparatus ir medžiagas) naudojančius įrenginius.

Šiuo dokumentu siekiama sumažinti tiesioginį ir netiesioginį lakiųjų organinių junginių (išsiskiriančių iš dažų, tirpiklių, klijų ir kitų preparatų) daromą poveikį aplinkai, dažniausiai aplinkos orui, bei galimą riziką žmogaus sveikatai, numatant priemones ir procedūras, kurias reikia įgyvendinti šio normatyvinio dokumento 1-2 prieduose nurodytoms veiklos rūšims, jeigu ta veikla vykdoma viršijant šio normatyvinio dokumento 2 priede nurodytus tirpiklių sunaudojimo slenkstinius kiekius. [12]

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ nustato Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme nurodyto gamtos išteklių naudojimo ir teršalų išmetimo į aplinką leidimo išdavimo, atnaujinimo, koregavimo ir panaikinimo tvarką. Taisyklės reglamentuoja taršos prevencijos ir kontrolės priemones, numatytas Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos

įstatyme, Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme ir Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatyme. Taisyklėse nustatomos ūkinės veiklos vykdytojų, leidimų projektus derinančių ir leidimus išduodančių institucijų, kitų suinteresuotų asmenų (visuomenės) teisės ir pareigos išduodant, atnaujinant, koreguojant ar panaikinant leidimus.

Siekiant mažinti taršos iš stacionarių ūkinės veiklos objektų kenksmingą poveikį aplinkai ir išvengti teršalų permetimo iš vienos aplinkos terpės į kitą, taisyklėse įtvirtinama integruota taršos prevencijos ir kontrolės sistema, vienijanti vandens, oro ir žemės apsaugos bei atliekų tvarkymo priemones.

Šis normatyvinis dokumentas privalomas visiems juridiniams ir fiziniams asmenims, kuriems pagal šiose taisyklėse nustatytą tvarką būtina gauti integruotos taršos prevencijos ir kontrolės leidimą. [19]

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymo „Dėl išmetamų teršalų iš didelių kurą deginančių įrenginių normų ir išmetamų teršalų iš kurą deginančių įrenginių normų LAND 43-2001 nustatymo“ pakeitimo taikymo sritis yra išmetamų teršalų iš didelių kurą deginančių įrenginių normos taikomos įrenginiams, kuriuose deginama kieta, skysta ar dujinė degi medžiaga, ir nustato sieros dioksido, azoto oksidų, anglies monoksido ir kietųjų dalelių išmetimo į aplinkos orą iš įrenginių, kurių nominali šiluminė galia yra 50 MW arba didesnė, ribines vertes, taip pat monitoringo ir kontrolės reikalavimus. Šios Normos yra taikomos tik kurą deginantiems įrenginiams, kurie yra skirti energijai gaminti, išskyrus tuos įrenginius, kuriuose tiesiogiai sunaudojami gamybos metu gaunami degimo produktai. Normose nustatyti reikalavimai, išmetamų teršalų ribinės vertės bei vartojamos sąvokos atitinka Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/80/EB „Dėl tam tikrų iš didelių kurą deginančių įrenginių į orą išmetamų teršalų kiekio apribojimo“ nuostatas.

Šios normos taikomos naujiems ir esamiems dideliems kurą deginantiems įrenginiams. Šių normų reikalavimai ir jų įgyvendinimo sąlygos nustatomos leidime. Leidimas naujam kurą deginančiam įrenginiui išduodamas tik esant sprendimui dėl planuojamos ūkinės veiklos leistinumo poveikio aplinkai požiūriu, gauto vadovaujantis Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu.

Priimant sprendimą dėl poveikio aplinkai ir dėl leidimo išdavimo, būtina atsižvelgti į vietovėje leistiną bendrą iš stacionarių taršos šaltinių išmetamų teršalų kiekį ir į pagal Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymo 10 straipsnį parengtas aplinkos oro taršos mažinimo programas.

Jeigu esamo kurą deginančio įrenginio veiklos vykdytojas numato atlikti esminius pakeitimus (ūkinės veiklos keitimas ar išplėtimas, įskaitant esamų statinių rekonstravimą,

gamybos proceso ir technologinės įrangos keitimą, gamybos būdo, kuro rūšies pakeitimą, naujų technologijų įdiegimą ir kitus pakeitimus), kurie, RAAD manymu, gali daryti didelį neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, tai visam įrenginiui taikomos išmetamų teršalų ribinės vertės.

RAAD iš veiklos vykdytojo turi reikalauti, kad paraiškoje leidimui gauti būtų įtrauktos nuostatos dėl tvarkos, susijusios su išmetamųjų teršalų kiekio sumažinimu, įvykus avarijai bei sutrikus kurą deginančio įrenginio veiklai ar jam sugedus. Tokiais atvejais RAAD pareikalauja, kad veiklos vykdytojas sumažintų veiklos apimtį arba ją nutrauktų, jeigu per 24 valandas nesugebama atstatyti normalios veiklos. Bet kuriuo atveju apie visus įrenginio sutrikimus ir priimtus sprendimus veiklos vykdytojas praneša RAAD per 48 valandas. Kurą deginančio įrenginio eksploatacijos trukmė sutrikimų atvejais per dvylika mėnesių negali viršyti 120 valandų. [11]

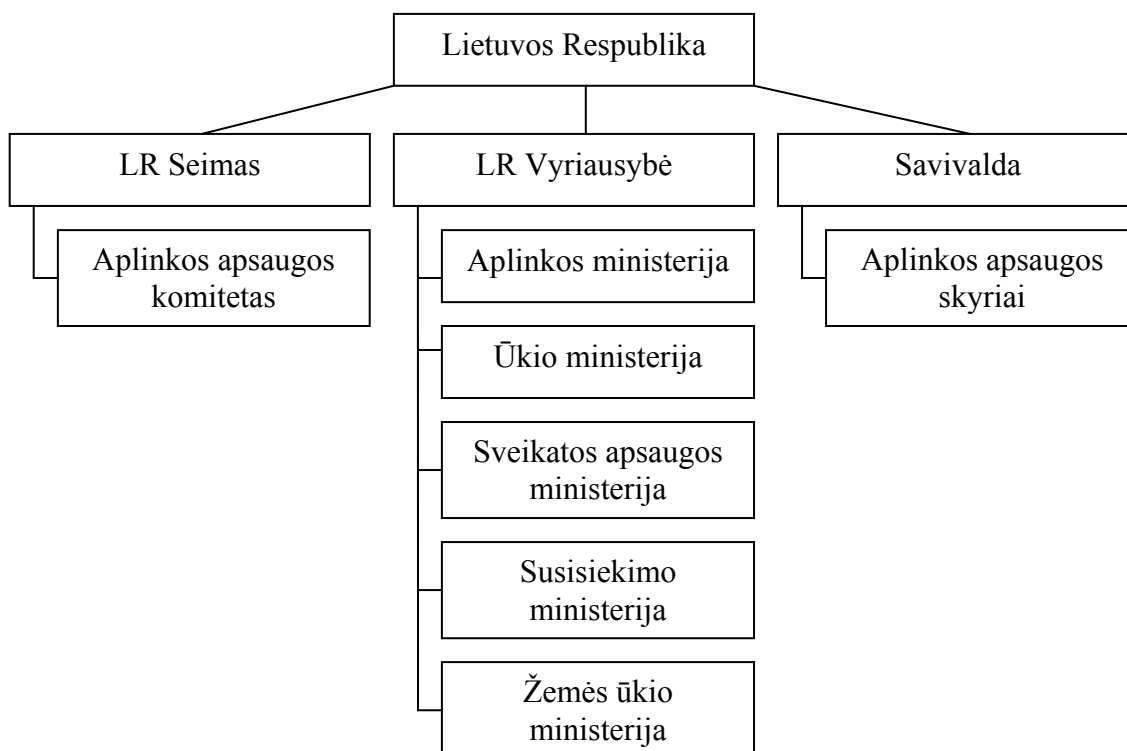
Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymo „Dėl aplinkos oro taršos šaltinių ir iš jų išmetamų teršalų inventorizacijos ataskaitos informavimo tvarkos patvirtinimo“ tikslas yra nustatyti (patikslinti) aplinkos oro taršos šaltinių parametrus ir iš šių taršos šaltinių išmetamą teršalų kiekį ir sudėtį, nustatyti oro teršalų valymo įrenginių veikimo efektyvumą, įvertinti žaliavų panaudojimo ir atliekų tvarkymo efektyvumą. Šie nuostatai taikomi juridiniams ir fiziniams asmenims, kurie ūkinės veiklos vykdymo metu į aplinkos orą išmeta teršalus. [5]

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas „Dėl teršalų išmetimo į aplinką apskaitos tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo [15] nustato tvarką, pagal kurią asmenys, privalantys mokėti mokestį už aplinkos teršimą, turi tvarkyti išmetamų į aplinką (vandenį ir orą) teršalų apskaitą ir pateikti apie tai ataskaitas. 2003m. įsigaliojo šio įsakymo pakeitimo įsakymas, tačiau pakeitimai buvo atlikti tik vandens išteklių naudojimo srityje.

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos Finansų ministro įsakymas „Dėl mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos“ pakeitimo [20] patvirtina „Mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarką“, kurios viena iš dalių nustato mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių ir mobilių taršos šaltinių apskaičiavimo ir mokėjimo tvarką.

3. ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMAS LIETUVOJE

2 pav. Atmosferos apsaugos valdymo institucinė sąranga Lietuvoje

Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymu nustatoma, kad valstybinį aplinkos apsaugos valdymą, o taip pat ir aplinkos oro valdymą, Lietuvoje vykdo Vyriausybė, Aplinkos ministerija, kitos įgaliotos valstybės institucijos. Aplinkos oro apsaugos valdymą savivaldybių teritorijose įstatymų nustatyta tvarka vykdo vietos savivaldos atitinkamos institucijos. Kiekviena iš šių institucijų atsako už šio įstatymo joms priskirtų funkcijų vykdymą. Taigi, aplinkos apsaugos valdymo organizacinė struktūra yra grindžiama nuostata, kad bendrąjį vadovavimą aplinkos apsaugai visos valstybės mastu vykdo įstatymų leidžiamosios valdžios institucija. Tokia institucija pagal LR Konstituciją yra Lietuvos Respublikos Seimas. Seimas formuoja vieningą valstybės aplinkos apsaugos politiką, numato bendras aplinkos apsaugos ir racionalaus gamtos išteklių naudojimo organizavimo priemones.

Seimo priimtų įstatymų aplinkos apsaugos klausimais įgyvendinimą realizuoja vykdomosios valdžios institucijos – Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Aplinkos ministerija – pagrindinė vykdomosios valdžios institucija, įgyvendinanti bendrąjį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvoje.

Regionuose ministerijos funkcijas įgyvendina Aplinkos apsaugos regionų departamentai ir Aplinkos apsaugos agentūros.

Žemesniuoju administraciniu Lietuvos Respublikos vienetu, kuriam būdinga savivaldos teisė, yra savivaldybės. Valdymą savivaldybėse įgyvendina vietos savivaldos institucijos, kurios turi reikalingus įgalinimus ir veikia pagal Lietuvos respublikos vietos savivaldos įstatymą.

Taigi, valstybinę aplinkos apsaugos valdymo sistemą sudaro:

- Aplinkos ministerija, kuri nustato sąlygas (įstatymai, taisyklės ir pan.)
- Regionų aplinkos apsaugos departamentai. Jie kontroliuoja nustatytų sąlygų vykdymą.
- Vietos savivaldos institucijos, kurios įgyvendina aplinkos apsaugos priemones.

3.1. Atmosferos apsaugos valdymo struktūra

3.1.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kompetencija atmosferos apsaugos valdyme

Lietuvos Respublikos Vyriausybė atlieka labai svarbų vaidmenį valstybinės atmosferos apsaugos politikos įgyvendinime. Ji Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos teikimu tvirtina aplinkos oro apsaugos strategijos veiksmų programą, įstatymų nustatyta tvarka formuoja valstybės institucijų, įgyvendinančių aplinkos oro apsaugos politiką, sistemą bei koordinuoja valstybės ir vietos savivaldos valdymo institucijų veiklą aplinkos oro apsaugos srityje.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė nustato ir vykdo biokuro gamybos ir naudojimo skatinimo politiką, rengia ir tvirtina biokuro gamybos ir naudojimo programas, nustato leidžiamą biologinės kilmės kuro dalį benzininio ir dyzelinio kuro sudėtyje.

3.1.2. Ministerijų ir kitų valstybės institucijų kompetencija atmosferos apsaugos valdyme

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija atmosferos apsaugos srityje nustato ir kontroliuoja išmetamų (išleidžiamų, paskleidžiamų) į aplinką teršalų (ir radioaktyviųjų medžiagų) normas bei apskaitos tvarką, nustato leidimų išmesti (išleisti, paskleisti) teršalus (ir radioaktyvias medžiagas) išdavimo tvarką bei organizuoja ir koordinuoja kompleksinį aplinkos monitoringą. [46]

Aplinkos ministerija (kartu su Sveikatos apsaugos ministerija) tvirtina sąrašą teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas, ir nustato ribines bei siektinas užterštumo vertes, leistinus nukrypimo dydžius ir pavojaus slenksčius. Kartu su savivaldybėmis ši ministerija pagal savo kompetenciją privalo imtis reikiamų priemonių, kad ribinės ar kitos užterštumo vertės bei pavojaus slenksčiai nebūtų viršyti. Aplinkos ministerija, kartu su suinteresuotomis institucijomis

visoje šalies teritorijoje organizuoja oro kokybės rodiklių matavimus bei kitus tyrimus, reikalingus aplinkos oro kokybei įvertinti bei nustato minimalų matavimų skaičių, įgalinantį gauti informaciją, reikalingą aplinkos oro būklei įvertinti. Ji taip pat nustato aplinkos oro kokybės vertinimo tvarką.

Aplinkos ministerija kartu su Sveikatos apsaugos ministerija sudaro ir tikslina sąrašus zonų ir aglomeracijų, kuriose užterštumo vienu arba daugiau teršalų lygis:

- 1) viršija ribines užterštumo vertes kartu su leistiniais nukrypimo dydžiais;
- 2) viršija ribines užterštumo vertes, bet neviršija šių verčių kartu su leistiniais nukrypimo dydžiais.

Jeigu kurio nors teršalo koncentracija viršija arba gali viršyti ribinę užterštumo vertę ir leistiną nukrypimo dydį arba pavojaus slenkstį dėl teršalų pernašos iš kitos valstybės, Aplinkos ministerija, remdamasi Lietuvos tarptautinėmis sutartimis, susijusiomis su aplinkos apsauga, dėl sprendimų taršai pašalinti arba jai sumažinti turi teisę konsultuotis su atsakingomis kitos valstybės institucijomis.

Aplinkos ministerija kartu su Sveikatos apsaugos ministerija sudaro sąrašą zonų ir aglomeracijų, kuriose užterštumo lygiai yra mažesni už ribines užterštumo vertes.

Aplinkos ministerija taip pat nustato leistiną bendrą iš stacionarių taršos šaltinių išmetamų teršalų kiekį visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje ir kiekvienoje apskrityje. Siekdama apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką esant nepalankioms teršalų išsisklaidymo sąlygoms ar iškilus grėsmei, kad gali būti viršijamos ribinės užterštumo vertės, ši ministerija, suderinusi su savivaldybe, turi teisę laikinai:

- 1) tam tikroje teritorijoje apriboti arba uždrausti transporto priemonių eismą
- 2) apriboti stacionarių taršos šaltinių veiklą;
- 3) taikyti kitas aplinkos oro taršos mažinimo priemones ir kt. [4]

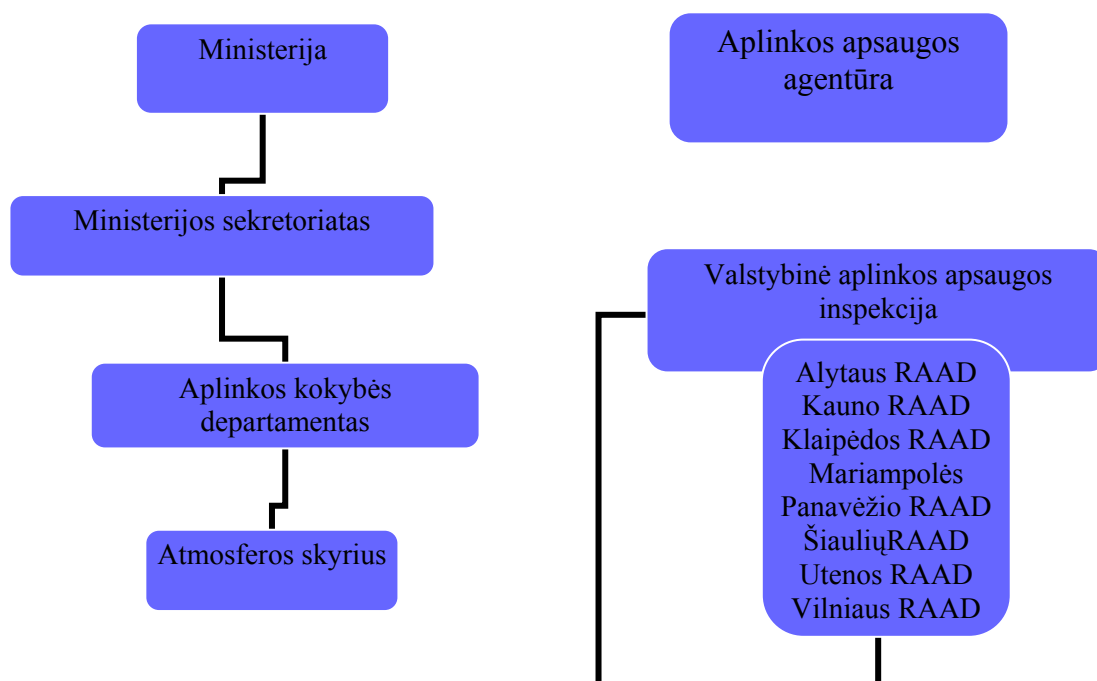
Susisiekimo ministerija atlieka stacionarių oro taršos šaltinių inventorizaciją ir kenksmingų medžiagų matavimus, aplinkos kokybės stebėjimai kelių poveikio zonoje bei transporto infrastruktūros objektų poveikio aplinkai vertinimą.

Transporto ir kelių tyrimo instituto prie Susisiekimo ministerijos Aplinkos apsaugos skyriuje yra atliekami stacionarių oro taršos šaltinių inventorizacija ir kenksmingų medžiagų matavimai, aplinkos kokybės stebėjimai kelių poveikio zonoje, transporto infrastruktūros objektų poveikio aplinkai vertinimas. Skyriuje taip pat atliekami taikomojo pobūdžio darbai, t.y. atmosferos taršos šaltinių inventorizacija, teršalų sklaidos skaičiavimas, leistinos taršos į aplinką normatyvų projektai.

Lietuvos Respublikoje naudoti galima tik tokį kurą ir tokius degalus, kurie atitinka Ūkio, Aplinkos ir Susisiekimo ministerijų nustatytus sudėties ir kokybės reikalavimus poveikio žmogaus sveikatai ir aplinkai vertinimo atžvilgiu.

Valstybinė energetikos inspekcija prie Ūkio ministerijos kontroliuoja energijos išteklių valstybės ir rezervines atsargas, taip pat kontroliuoja, kaip laikomasi norminiuose teisės aktuose nustatytų energijos kokybės reikalavimų bei pagal kompetenciją tikrina pastatytų, rekonstruotų, kapitaliai suremontuotų energetikos objektų ir įrenginių (statinių) atitiktį projektui, esminiams statinio reikalavimams, galimybę saugiai, patikimai juos naudoti pagal paskirtį.

3 pav. Aplinkos ministerijos institucijos atsakingos už atmosferos apsaugą

Aplinkos ministerijos Atmosferos skyrius užtikrina aplinkos oro kokybės vertinimą ir valdymą, reguliuoja atmosferos apsaugos valstybinės kontrolės mechanizmą, kuria senos taršos identifikavimo ir likvidavimo sistemą, koordinuoja tarpžinybinę veiklą atmosferos apsaugos srityje, nustato teršalų išmetimų į aplinką normas bei apskaitos tvarką, įgyvendina transporto neigiamo poveikio aplinkai mažinimą (automobilių parko atnaujinimo programos priemonės), įgyvendina šiltnamio dujų išmetimo reguliavimo mechanizmą. Aplinkos ministerijos atmosferos skyrius parengė JT BKKK Kioto protokolo bendro įgyvendinimo mechanizmo įgyvendinimo strategijos projektą.

Aplinkos kokybės departamentas

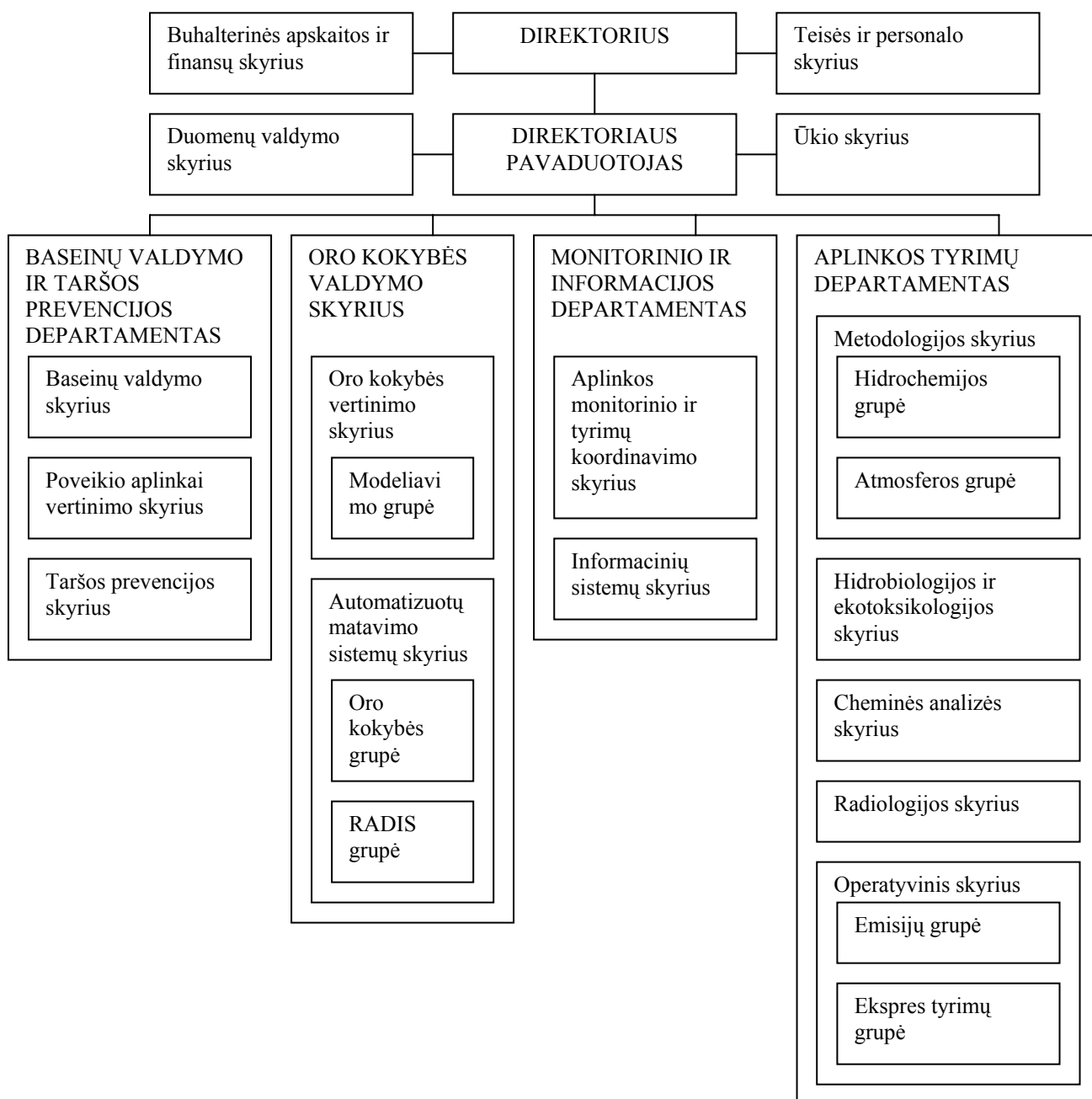
Aplinkos kokybės departamentas formuoja atmosferos (taip pat vandens, dirvožemio apsaugos, vandens išteklių) reguliavimo, pavojingų cheminių medžiagų, radioaktyviųjų medžiagų ir atliekų valdymo politiką, formuoja ir įgyvendina saugaus cheminių medžiagų valdymo strategiją, koordinuoja tarpžinybinę veiklą šioje srityje, rengia aplinkos kokybes (taip pat ir oro) valdymo įstatymų bei kitų teisės aktu projektus ir koordinuoja jų vykdymą, nustato teršalų (ir radioaktyviųjų medžiagų) emisijos į aplinką normas bei apskaitos tvarką, nustato leidimų teršalams (ir radioaktyviosioms medžiagoms) išmesti į aplinką išdavimo tvarką. Departamentas taip pat teikia informaciją apie atmosferos apsaugos priemonių įgyvendinimą, organizuoja tarptautinių konvencijų ir susitarimų aplinkos kokybes srityje įgyvendinimą, koordinuoja ir vykdo duomenų apie aplinkos kokybę ir ją sąlygojančius veiksnius rinkimą bei vertinimą.

Aplinkos apsaugos agentūra

Agentūros steigėjas yra Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija. Dėl šios priežasties Aplinkos apsaugos agentūra yra tiesiogiai pavaldi ir atskaitinga Aplinkos ministerijai. Aplinkos apsaugos agentūra koordinuoja valstybinį aplinkos oro kokybės monitoringą, vykdo valstybinį aplinkos monitoringą, renka, kaupia, tvarko ir apibendrina statistinius duomenis apie teršalų išmetimą į aplinkos orą, įvertina aplinkos oro matavimų rezultatus, atliktus teritorijose, kur neatliekami nuolatiniai užterštumo lygio matavimai, atlieka aplinkos oro modeliavimo ir matavimo duomenų atitikties vertinimą. Aplinkos apsaugos agentūros Oro kokybės departamentas taip pat koordinuoja valstybinį aplinkos oro kokybės monitoringą, vykdo valstybinį aplinkos monitoringą: miestų oro kokybės (oro kokybės departamentas, monitoringo ir informacijos departamentas), atlieka oro mėginių ėmimą bei tolesnę jų analizę laboratorijoje (oro kokybės departamentas), nustato sunkiuosius metalus ir policiklinius aromatinius angliavandenilius miestų aplinkos ore, atlieka iškritų iš atmosferos radiologinę analizę (aplinkos tyrimų departamentas), renka, kaupia, tvarko ir apibendrina statistinius duomenis apie teršalų išmetimą į aplinkos orą (oro kokybės departamentas), renka, kaupia ir tvarko aplinkos oro kokybės monitoringo duomenis (duomenų valdymo skyrius), tikslina stacionariųjų aplinkos oro taršos šaltinių valstybinės laboratorinės kontrolės programas (aplinkos tyrimų departamentas), atlieka oro kokybės kontrolinius matavimus apskričių centruose, kuriuose nėra stacionarių oro kokybės kontrolės stočių (aplinkos tyrimų departamentas), įvertina bei prognozuoja aplinkos oro

kokybę zonose ir aglomeracijose, nustato tendencijas, naudojant oro užterštumo ir meteorologinių parametrų matavimų duomenis, taršos šaltinių išmetimų inventorizacijos duomenis, modeliavimo rezultatus (oro kokybės departamentas), įvertina aplinkos oro matavimų rezultatus, atliktus teritorijose, kur neatliekami nuolatiniai užterštumo lygio matavimai (oro kokybės departamentas), atlieka aplinkos oro modeliavimo ir matavimo duomenų atitikties vertinimą (oro kokybės departamentas). [1]

4 pav. Aplinkos apsaugos agentūros organizacinė struktūra

Agentūra savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymu,

Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymu, Lietuvos Respublikos vandens įstatymu, Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, kitais Lietuvos Respublikos teisės aktais bei šiais nuostatais. Vykdydama savo uždavinius, agentūra vadovaujasi Europos Sąjungos teisės aktais. [1]

Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija

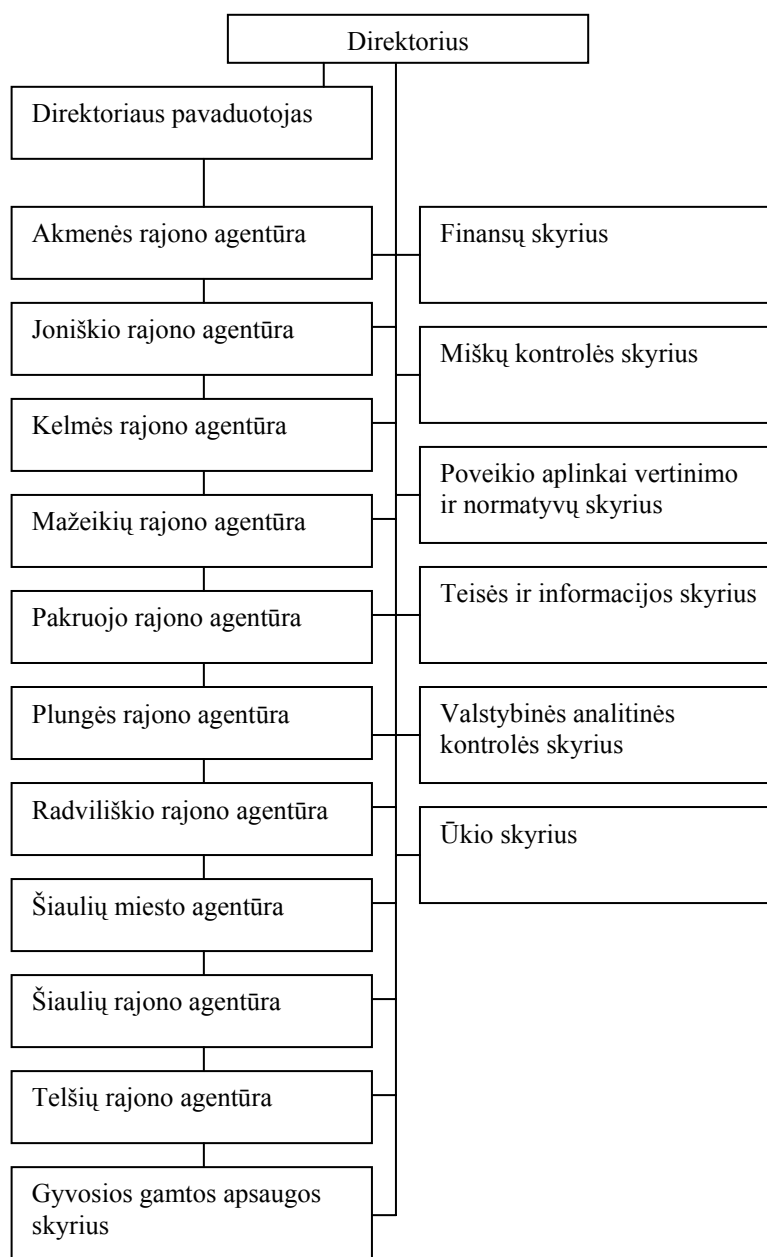
Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija vykdo aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės priežiūrą, koordinuoja ir prižiūri valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę vykdančių institucijų ir inspektorių veiklą aplinkos apsaugos srityje, organizuoja ir atlieka operatyvinius, tikslinius ir kompleksinius valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę vykdančių institucijų ir pareigūnų veiklos patikrinimus, analizuoti problemas ir teikti išvadas bei pasiūlymus dėl šios veiklos tobulinimo, kontroliuoja išmetamų į aplinką teršalų normų laikymąsi, analizuoja valstybinės aplinkos apsaugos institucijų ir inspektorių bendradarbiavimą su apskričių, savivaldos bei kitomis institucijomis valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės klausimais ir teikia pasiūlymus dėl veiklos tobulinimo. [65]

3.2. Atmosferos apsaugos valdymas regioniniame/savivaldybių lygmenyje

3.2.1. Regioninių aplinkos apsaugos departamentų veikla atmosferos apsaugos valdyme

Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai vykdo aplinkos oro naudojimo apsaugos valstybinę kontrolę, kontroliuoja teršalų išmetimo į aplinką apskaitą, tikrina, ar teisingai apskaičiuoti mokesčiai už aplinkos teršimą, vykdo valstybinį aplinkos monitoringą regione, koordinuoja savivaldybių ir ūkio subjektų vykdomus specialiuosius monitoringus bei kontroliuoja ūkio subjektų atliekamą monitoringą, dalyvauja rengiant tikslines aplinkos apsaugos ir racionalaus gamtos išteklių naudojimo programas regione, pagal kompetenciją kontroliuoja jų įgyvendinimą.

5 pav. Regionų aplinkos apsaugos departamentų agentūros Lietuvoje

3.2.2. Atmosferos apsaugos valdymas savivaldybėse

Savivaldybių vaidmuo atmosferos apsaugos valdyme yra labai svarbus. Vietos savivaldos institucijos, organizuodamos aplinkos apsaugos įstatymų, Vyriausybės bei Aplinkos apsaugos ministerijos priimtų norminių aktų aplinkos apsaugos klausimais įgyvendinimą, atlieka eilę funkcijų, susijusių su atmosferos apsauga. Savivaldybės, kartu su Aplinkos ministerija, pagal savo kompetenciją privalo imtis reikiamų priemonių, kad ribinės užterštumo vertės bei pavojaus slenksčiai nebūtų viršyti. Savivaldybės taip pat rengia ir suderinusios su Aplinkos ministerija bei

kitomis suinteresuotomis valstybės valdymo institucijomis rengia bei tvirtina programas ir numato priemones, kurių turi būti imamasi tose zonose ar aglomeracijose, kur gali kilti pavojus viršyti ribines užterštumo vertes ir pavojaus slenksčius. Dar viena iš savivaldybių funkcijų atmosferos apsaugos srityje yra rengti, tvirtinti ir įgyvendinti aplinkos oro taršos mažinimo programas. Savivaldybės taip pat rengia, tvirtina ir įgyvendina savivaldybių aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo programas, schemas ir kitas aplinkos apsaugos priemones, formuoja savivaldybės gamtos apsaugos fondą ir disponuoja juo, tvirtina asignavimus aplinkos apsaugai, pagal kompetenciją nagrinėja ir derina planuojamos veiklos objektų projektus, nustato savo teritorijoje griežtesnius už valstybinius normatyvus, suderinusios su juos patvirtinusiomis valstybės institucijomis, vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas. Vietos savivaldos institucijos kaip žemiausia grandis gali, jei reikia, nustatyti savo teritorijoje griežtesnius negu valstybiniai normatyvus.

4. ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMO TOBULINIMAS

4.1. Valstybinio valdymo struktūros tobulinimas

Tinkama valstybės institucijų organizacija turi didelę reikšmę teisės normų įgyvendinimui atmosferos oro apsaugos srityje. Nuo to, kokios valstybės institucijos paskiriamos atsakingomis už tam tikrų teisės nuostatų vykdymą, kokie įgaliojimai joms suteikiami, kokia šių institucijų personalo kvalifikacija, kaip jos aprūpintos materialiai, priklauso teisės taikymo veiksmingumas. [61] Atmosferos oro apsaugos procese atsakingos institucijos yra aiškios, tačiau kiek sudėtingesnė problema – su atmosferos oru susijusių teisės aktų taikymo kontrolė. Pagal Aplinkos oro apsaugos įstatymą savivaldybės kartu su Aplinkos ministerija pagal savo kompetenciją privalo imtis reikiamų priemonių, kad ribinės ar kitos šiame įstatyme nurodytos užterštumo vertės bei pavojaus slenksčiai nebūtų viršyti. Tačiau Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, 2005 metais vidutinė paros KD_{10} koncentracijos ribinė vertė atskirais laikotarpiais ar dienomis buvo viršyta visuose miestuose. Labiausiai teršiamose Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio vietose buvo užfiksuota daugiau viršijimų, nei leidžia Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai. [2] Taigi, galima teigti, jog teisės aktai nėra tinkamai įgyvendinami ir atsakingos institucijos nesiima tinkamų veiksmų, kad ribinių verčių viršijimų nebūtų.

Pagal Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą [47] aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę organizuoja Aplinkos ministerija, o vykdo jai pavaldūs regionų aplinkos apsaugos departamentai. Aplinkos apsaugos kontrolės priežiūrą ir išmetamų į aplinką teršalų normų laikymąsi kontroliuoja Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija. [14] Taigi Lietuvoje yra sukurta aplinkos apsaugos valstybinio valdymo ir kontrolės sistema ir galima teigti, kad ji veikia. Daug daugiau problemų, susijusių su aplinkos oro kokybės valdymu, kyla savivaldybių lygmenyje.

4.2. Savivaldybių vaidmens didinimas aplinkos oro kokybės gerinimo srityje

Savivaldybės atlieka labai svarbų vaidmenį atmosferos apsaugos valdymo tobulinime. Jų veiklai labai reikšminga yra Tarybos direktyva dėl sieros dioksido, azoto dioksido, azoto oksidų, kietųjų dalelių ir švino ribinės vertės aplinkos ore (1999/30/EB). Ši direktyva nustato sieros dioksido, azoto dioksido ir azoto oksidų, suspenduotų dalelių ($KD_{2,5}$ ir KD_{10}^2) ir švino ribines vertes bei jautrumo slenksčius. Ji reikalauja, kad zonose ir aglomeracijose, kur viršijamos

² Kietosios dalelės (KD_{10}) - smulkiosios kietosios dalelės, kurių aerodinaminis skersmuo ne didesnis kaip 10 mikronų.

direktyvoje nustatytos sieros dioksido, azoto dioksido ir azoto oksidų, suspenduotų dalelių ir švino ribinės vertės, būtų rengiami veikslių planai ar programos aplinkos oro kokybei gerinti. [37]

Taigi, pagal šia direktyvą parengti teisės aktai įtvirtina, jog savivaldybės turi užtikrinti, kad tam tikrų medžiagų koncentracijos atmosferoje neviršytų nustatytų ribinių verčių, užtikrinti, kad veikslių planai ar programos bei bendroji strategija sumažinti KD_{10} koncentraciją ore tuo pat metu siekia sumažinti ir $KD_{2,5}$ koncentraciją, taip pat įgyvendina aplinkos oro kokybės gerinimo veikslių planus ar programas teritorijose, kuriose nustatytos ribinės vertės atitinkamai kiekvienoje direktyvoje reglamentuotam teršalui buvo viršytos ir buvo sukeltos dėl žmogaus veiklos.

Savivaldybės taip pat teikia informaciją visuomenei apie teršalų koncentraciją aplinkos ore, aplinkos oro kokybės programų rengimą ir įgyvendinimą, apie aplinkybes ir priežastis, sąlygojančias nustatytų pavojaus slenksčių viršijimą.

Remiantis Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, kad 2005 metais vidutinė paros KD_{10} koncentracijos ribinė vertė atskirais laikotarpiais ar dienomis labiausiai teršiamose Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Panevėžio vietose buvo užfiksuota daugiau viršijimų, nei leidžia Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai [58], galima teigti, jog savivaldybės nesiima visų reikiamų priemonių, kad ribinės vertės viršytos nebūtų. Iki šiol oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD_{10}) mažinimo veikslių programas yra parengę tik Vilniaus, Kauno ir Panevėžio savivaldybės.

Vilniuje atmosferos oro tarša yra viena didžiausių aplinkos apsaugos problemų. Kasmet pavasarį (kovo – gegužės mėn.) stebimi KD_{10} paros vidurkio viršijimai. Kietųjų dalelių koncentracija aplinkos ore dažniausiai padidėja tuomet, kai nėra vėjo ir oro srautai apatiniuose atmosferos sluoksniuose juda nepakankamai, kad išsklaidytų besikaupiančius teršalus. Kuo mažesnis dalelių skersmuo, tuo gilesnius kvėpavimo takus pasiekia ir ten nusėda. Yra akivaizdu, kad šiuo laikotarpiu dulketumą mažinantys veiksmai – efektingiausi. KD_{10} viršijimus sąlygoja stacionarių ir ypač mobilių taršos šaltinių išmetimai, meteorologinės sąlygos: anticiklonai, gūbriai, kritulių stoka, silpnas vėjas, žiemą - šaltis, vasarą - karštis, antrinė tarša dėl nepakankamai valomų gatvių, pavasario laikotarpiu dėl susikaupusio barstomo žiemą smėlio ir druskų mišinio, pavasarį naudojamos automobilių spygliuotos padangos, nesulapoję želdynai pavasarį ir želdynų stoka šalia gatvių, atviros teritorijos, kuriose nesuformuotos vejės ar kietos dangos, statybos objektų/rekonstrukcijų darbai ir statybos/griovimo atliekų pervežimai, šaltuoju periodu dėl centralizuoto butų ir namų ūkių šildymo. [69]

Atmosferos oro taršai nemažas dėmesys yra skiriamas Vilniaus miesto 2002-2011 metų strateginiame plane. Susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros plėtra atlieka svarbų vaidmenį įtakojant atmosferos taršą. Vilniaus miesto 2002-2011 metų strateginis plane yra išskiriama autobusų parko atnaujinimas ir modernizavimas, dviračių takų tinklo plėtimas centrinėje miesto dalyje, 2006-2008 m. bus nutiesta 45 km. Ilgio dviračių turizmo EUROVELO 11 trasos dalis, Vilniaus senamiesčio pietinis apvažiavimas, Vilniaus pietinio bei Vilniaus vakarinio aplinkkelių statyba. [66] Dėl šių priemonių turėtų sumažėti tranzitinio ir vietinio transporto srautai miesto centre, transporto kamščiai Vilniaus mieste, padidės pralaidumas tranzitiniam eismui ir visa tai įtakos oro taršos mažėjimą.

2006-2007 m. Vilniaus miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD_{10}) mažinimo veiksmų programoje [67] yra numatyta įgyvendinti šias priemones: gatvių priežiūros ir valymo gerinimą, automobilių taršos prevenciją ir eismo reguliavimą, susisiekimo sistemos tobulinimą, taršos iš stacionarių šaltinių mažinimą, oro taršos monitoringo suformavimą ir vykdomų taršos mažinimo veiksmų efektyvumo vertinimą. KD_{10} mažinimui yra svarbūs papildomi gatvių priežiūros ir valymo veiksmai: kuo anksčiau pavasarį pradėti rinkti gatvėse barstymui naudotą smėlį ir susidariusį purvą, atšilus orams valyti vakuuminiu būdu ir plauti, vasaros laikotarpiu vyraujant sausiams ir mažai vėjautiems orams (nepalankioms teršalams išsisklaidyti sąlygoms) intensyviau valyti ir plauti gatves.

Pagrindiniai programos tikslai yra įgyvendinti nustatytus reikalavimus savivaldybėms dėl oro kokybės gerinimo, sumažinti KD_{10} koncentracijos viršijimus Vilniaus aglomeracijoje bei teikti informaciją apie aplinkos oro kokybę atsakingoms valstybės institucijoms ir visuomenei. Šia programa taip pat yra tikimasi nuo 20 iki 40 % sumažinti KD_{10} koncentracijų viršijimų skaičių, sukurti geresnį mikroklimatą mieste ir labiau apsaugoti gatvių dangos nuo neigiamo temperatūros poveikio, sukurti didesnę visuomeninio transporto pralaidumą A juostose, naudoti aktyvesnius prevencinius veiksmus prieš gatvių ir oro teršėjus, sumažinti automobilių spūstis miesto centre, surinkti detalesnę ir periodiškai atnaujinti informaciją apie oro taršos lygius mieste, geriau informuoti visuomenę ir valstybės institucijas. [67] Vilniaus miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD_{10}) mažinimo priemonės ir veiksmai yra pateikiami 1-ame priede.

Kauno mieste taip pat yra imamas priemonių atmosferos oro taršai mažinti. Pagrindiniai teršalų emisijos šaltiniai Kauno mieste yra transportas, energetika ir pramonė. Kaune kasmet mažėja visuomeniniu transportu pervežamų keleivių skaičius, tačiau didėja lengvųjų automobilių skaičius. Šiuo metu Centro monitoringo stotelėje pastebimos didžiausios CO, SO₂ ir NO₂ koncentracijos. Visose stotelėse pastebima CO koncentracijų didėjimo tendencija. [44] Pastaraisiais metais pastebimas SO₂ koncentracijų mažėjimas miesto centre ir

didėjimas Šilainių mikrorajone. Šiuo metu didėjančios NO koncentracijos fiksuojamos Dainavos ir Šilainių stotelėse. Nuo 2002 metų beveik dvigubai sumažėjo ozono koncentracijos, buvo stebimos dulkių koncentracijų mažėjimo tendencijos. Tačiau per devynis 2005 metų mėnesius Kauno miesto oro kokybės tyrimų stotyje jau užfiksuoti 45 atvejai, kai smulkių kietųjų dalelių, ne didesnių kaip 10 mikronų skersmens, koncentracijos paros ribinės vertės buvo viršijamos. [44] Pagal Lietuvos Respublikos teisinių dokumentų reikalavimus tokių viršijimų per kalendorinius metus negali būti daugiau 35. Dėl šių priežasčių pagrindinis Kauno miesto aplinkos apsaugos strategijos 2006 - 2015 metams tikslas oro apsaugos srityje – gerinti miesto oro kokybę. Vienas iš uždavinių yra papildyti Savivaldybės teisinius ir strateginius dokumentus, reglamentuojančius oro kokybės valdymą. Pagal Kauno miesto aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo veiksmų planą 2006-2008 metams [41], įgyvendinant šį uždavinį yra ketinama rengti taršos mažinimo programas ribines vertes viršijantiems oro taršos komponentams. Kitas svarbus uždavinys yra sudaryti sąlygas ir skatinti visuomenę naudotis visuomeniniu transportu, važiuoti dviračiais ir vaikščioti pėsčiomis, siekiant mažinti neigiamą transporto poveikį oro kokybei. Norint įgyvendinti šį uždavinį, yra reikalinga parengti ir patvirtinti tarpsektorinę programą „Transportas ir aplinka“, plėsti dviračių infrastruktūros tinklą, organizuoti informacines kampanijas, siekiant paskatinti visuomenę naudotis visuomeniniu transportu, važiuoti dviračiais ir vaikščioti pėsčiomis. Dar vienas Kauno miesto uždavinys oro apsaugos srityje yra mažinti neigiamą poveikį oro kokybei skatinant efektyvų energijos naudojimą, kuris turėtų būti įvykdytas organizuojant informacinę kampaniją, siekiant ugdyti visuomenės ir verslo atstovų sąmoningumą efektyvaus energijos naudojimo srityje.

Sėkmingas Kauno miesto aplinkosaugos strategijos įgyvendinimas priklauso nuo to, kokia yra įgyvendinančiosios institucijos struktūra, kaip bus kontroliuojamas strategijos įgyvendinimas, kaip vertinamas įgyvendinimo poveikis miestui ir kaip numatyta, prireikus, papildyti ar keisti strategiją.

Strategijos įgyvendinimo institucinę struktūrą sudaro du lygmenys: politinis ir administracinis. Kauno miesto savivaldybės taryba ir komitetai yra vieni iš pagrindinių dalyvių įgyvendinimo užtikrinimo procese, kadangi jie tvirtina ir svarsto ataskaitas, teikia pasiūlymus veiklai. Pagrindinis šios strategijos įgyvendintojas yra Aplinkos apsaugos skyrius, kuris yra tiesiogiai pavaldus Miesto plėtros departamento direktoriui. Skyriaus struktūrą ir etatus tvirtina miesto Savivaldybės administracijos direktorius.

Svarbus strategijos įgyvendinimo indikatorius yra strategijos veiksmų plano 2006-2008 m. įgyvendinimas. Planas turi būti peržiūrimas kiekvienų metų pabaigoje. Pristatomi atlikti

strategijos įgyvendinimo darbai, strategija peržiūrima ir koreguojama bei atnaujinama pagal pasikeitusias aplinkybes ir Savivaldybės galimybes.

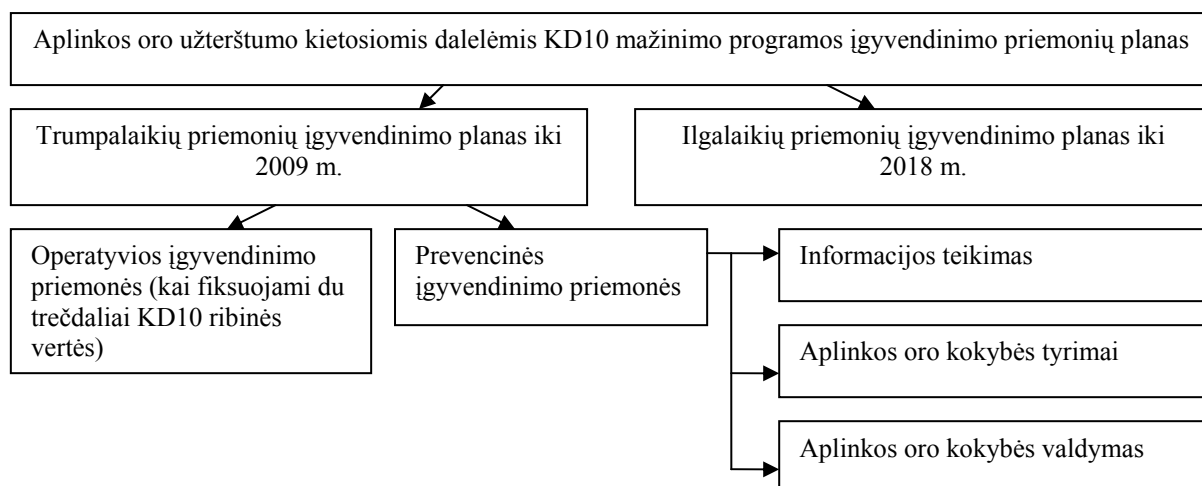
Siūloma, įgyvendinus strategijos pirmųjų trijų metų uždavinius, pasiekimus pristatyti visuomenei. [41]

Siekdama sumažinti aplinkos oro teršimą kietosiomis dalelėmis bei vykdydama Europos Sąjungos išpareigojimus, Kauno miesto taryba taip pat patvirtino Kauno miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD₁₀) mažinimo programą bei priemonių planą. Programoje ne tik nagrinėjama esama aplinkos oro kokybės situacija, išskirtos pagrindinės problemos, bet ir pasiūlytos priemonės, kaip mažinti aplinkos oro užterštumą kietosiomis dalelėmis. Programos įgyvendinimo priemonių planas susideda iš kelių dalių. Tai trumpalaikis įgyvendinimo priemonių planas iki 2009 m. (prevencinės priemonės), operatyvios įgyvendinimo priemonės (kai fiksuojami KD₁₀ du trečdaliai ribinės vertės) ir ilgalaikis priemonių įgyvendinimo planas iki 2018 metų. Šie planai yra plačiau pateikiami 2-ame ir 3-ame prieduose.

Kadangi kietosios dalelės yra daugiausiai problemų sveikatai keliantys teršalai, yra tikimasi, kad pradėjus įgyvendinti prevencines ir operatyvias priemones, Kaune sumažės ne tik aplinkos tarša kietosiomis dalelėmis, bet ir pagerės gyventojų sveikata, sumažės susirgimų kvėpavimo takų ligomis bei kitomis šių teršalų sukeliama ligomis.

Kauno miesto Aplinkos oro užterštumo KD₁₀ mažinimo programos pagrindinis tikslas – parengti aplinkos oro užterštumo kietosiomis dalelėmis KD₁₀ mažinimo programą, numatant priemones, kurių turi būti imamasi, kad Kauno mieste nebūtų viršijamos nustatytos aplinkos oro užterštumo KD₁₀ normos.

6 pav. Kauno miesto Aplinkos oro užterštumo KD 10 mažinimo programos schema [42]

Pagrindiniai programos uždaviniai yra užtikrinti, kad Kauno mieste būtų vertinama ir valdoma oro kokybė, vadovaujantis tais pačiais kriterijais kaip ir visose ES valstybėse narėse, užtikrinti į programą įtrauktų priemonių įgyvendinimą, užtikrinti informacijos apie aplinkos oro kokybę viešumą. [42]

Aplinkos oro kokybės valdymo srityje ypatingas dėmesys skiriamas gatvių priežiūrai, miesto transporto srautų optimizavimui, transporto priemonių švaros ir jų krovinių pervežimų atitikimas eksploataciniams reikalavimams, miesto viešojo transporto sistemos tobulinimas, dviračių takų plėtra ir atnaujinimas, statybų ir statybinių atliekų kontrolė, žalių plotų atstatymas ir plėtra, individualių valdų katilinių skaičiaus plėtros mažinimas. Taip pat didelis dėmesys yra teikiamas informacijos apie oro užterštumą teikimui suinteresuotiems asmenims.

Priemonės, kai fiksuojami KD_{10} du trečdaliai ribinės vertės, apima papildomus gatvių plovimus, mobilios oro kokybės matavimo laboratorijos panaudojimą (nustačius ribinių verčių viršijimus mobilios laboratorijos pagalba fiksuoti užterštos teritorijos plotą), esant nepalankioms meteorologinėms sąlygoms teršalų sklaidai, kreiptis į AB "Kauno energija" dėl privalomo teršalų išmetimo kiekio sumažinimo, skubios informacijos teikimą visuomenei.

Ilgalaikių priemonių įgyvendinimo planą iki 2018 metų išdėstytos priemonės apima savivaldybės oro kokybės monitoringą, automobilių transporto srautų pralaidumo didinimą, šiuolaikinės integruotos Kauno miesto eismo valdymo sistemos įdiegimą.

Tik darnaus miesto valdymo principų įgyvendinimas užtikrins šių planų ir priemonių sėkmingą įgyvendinimą. Todėl programos parengimui administracijos direktoriaus įsakymu, sudaryta darbo grupė apimanti įvairių savivaldybės padalinių ir kitų institucijų specialistus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo [53] 29 straipsnio 5 dalies 2 punktu buvo sudaryta darbo grupė Kauno miesto aplinkos oro užterštumo kietosiomis dalelėmis mažinimo programai parengti, paskirtas grupės vadovas, grupės vadovo pavaduotoja bei nariai.

Norėdama detaliau panagrinėti Panevėžio miesto savivaldybės programą dėl kietųjų dalelių atmosferos ore mažinimo, susidūriau su tam tikrais informacijos apribojimais, todėl plačiau panagrinėsiu Priemonių oro užterštumui Panevėžyje mažinti 2004 – 2006m. planą. Jis plačiau pateikiamas šio darbo 4-ame priede.

Panevėžio miesto savivaldybė yra įsipareigojusi atlikti oro kokybės tyrimus pagal Aplinkos apsaugos agentūros parengtą oro kokybės tyrimų pasyviais sorbentais programą, nuolat skatinti (išduodant gamtos išteklių naudojimo leidimus arba taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus) oro taršos mažinimo priemonių planų rengimą ir kontroliuoti jų

įgyvendinimą, įpareigoti stacionarių taršos šaltinių turėtojus parengti veiksmų planą (avarijų atvejais ir joms likviduoti), parengti ir patvirtinti savivaldybės Taryboje Panevėžio miesto žaliųjų plotų schemą, užtikrinti miesto žaliųjų plotų plėtrą, organizuoti seminarus įmonių vadovams apie oro taršos prevenciją, naujose šildymo sistemose nenaudoti kieto taršaus kuro administracinėms gamybinėms, prekybos patalpoms šildyti, parenkant naujas šildymo sistemas, įrengti informacinį stendą ir nuolat atnaujinti jame informaciją apie Panevėžio oro užterštumo lygį.

Savivaldybė taip pat imasi priemonių esant nepalankios sąlygoms teršalams išsisklaidyti arba iškilus grėsmei, kad gali viršyti ribinės oro užterštumo vertės. Šios priemonės apima transporto priemonių eismo apribojimą ar uždraudimą, kai teršalų koncentracija viršija aplinkos oro užterštumo normas, stacionarių taršos šaltinių, turinčių didžiausią įtaką kiekvienam užfiksuotam konkrečiam teršalui, veiklos apribojimą, kai viršijamos normos. Taip pat yra planuojama organizuoti miesto gatvių laistymą, kai kietųjų dalelių paros ribinė vertė viršijama ne mažiau kaip 35 kartus per kalendorinius metus bei operatyviai informuoti miesto visuomenę apie iškilusią grėsmę, kada viršijamos ribinės oro užterštumo vertės. Čia pagrindinė atsakomybė tenka savivaldybės administracijai, Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentui bei Savivaldybės administracijos Ekologijos skyriui. [59]

Remiantis savivaldybių biudžetų asignavimais, galima sakyti, kad kai kuriose savivaldybėse aplinkos apsaugai, o tame tarpe ir atmosferos oro apsaugai, skiriama mažai lėšų. Vilniaus miesto aplinkos apsaugai 2006 metais buvo skirta 0,74% viso savivaldybės biudžeto lėšų [68], kai tuo tarpu Kauno miesto savivaldybė tais pačiais metais skyrė 2,2% lėšų [43], o iš bendro Lietuvos Respublikos biudžeto aplinkos apsaugai skiriama 3%. [45] Galėčiau išskirti Panevėžio miesto savivaldybę, kuri aplinkos apsaugai iš savivaldybės biudžeto skiria ženkliai didesnę sumą - 5,5% lėšų [59], tačiau mieste vis tiek neišsprendžiamos su oro užterštumu susijusios problemos. Remiantis paminėtais faktais, galima daryti išvadą, kad net esant dideliems skirtumams tarp aplinkos apsaugai skiriamų lėšų minėtuose miestuose, tokių pačių žymių skirtumų tarp sprendžiamų aplinkosaugos problemų nėra pastebėti. Todėl galima daryti prielaidą, kad lėšos, kurios skiriamos iš savivaldybių biudžetų, nevidina lemiamo vaidmens sprendžiant aplinkos apsaugos, o tame tarpe ir oro užterštumo, problemas. Didesnę svarbą čia galima skirti žmoniškųjų išteklių trūkumui ir instituciniams pajėgumams. [23]

Išnagrinėjus trijų savivaldybių programas dėl atmosferos oro kokybės gerinimo, galima teigti, kad savivaldybės rengia tinkamas priemones, kad oro tarša būtų mažinama. Tačiau su šių priemonių įgyvendinimu kyla problemų, nes priemonės nėra įgyvendinamos arba nėra įgyvendinamos tinkamai. Viena iš to priežasčių yra nepakankamas finansavimas, tačiau tai nėra

vienintelis veiksnys. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama instituciniams pajėgumams stiprinti, darbuotojų motyvavimui, jų kvalifikacijai gerinti bei darbo krūvio mažinimui.

4.3. Ekonominių mechanizmų taikymo galimybės efektyvesniam atmosferos taršos mažinimui

Ekonominiai mechanizmai gali būti vienas iš būdų atmosferos oro taršos mažinime. Dėl šios priežasties Lietuvos Respublikos Vyriausybė, planuodama 2001 – 2004 m. veiklos programos įgyvendinimo priemones, numatė tobulinti ekonominio aplinkosaugos reguliavimo sistemą, taikant principą „teršėjas moka“. Per šį laikotarpį buvo parengti ir priimti Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo [54] pakeitimai, skatinantys aplinkos taršos mažinimo priemones. Šis įstatymas ir kiti teisės aktai sudaro prielaidas kurti sistemą, leidžiančią sumažinti aplinkos taršą bei kaupti lėšas aplinkosauginėms priemonėms.

Aptariant ekonominių mechanizmų taikymo galimybes yra svarbus Aplinkos ministro įsakymas „Dėl teršalų išmetimo į aplinką apskaitos tvarkos patvirtinimo“ [15], kuriame nustatyta tvarka, pagal kurią asmenys, privalantys mokėti mokesčių už aplinkos teršimą, turi tvarkyti išmetamų į aplinką (vandenį ir orą) teršalų apskaitą ir pateikti apie tai ataskaitas bei Lietuvos Respublikos aplinkos ir finansų ministrų įsakymas „Dėl mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos pakeitimo“ [20], kuriuo šie ministrai patvirtino „Mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarką“. Numatyta, kad mokesčio už aplinkos teršimą tvarką sudaro dvi dalys, iš kurių viena nustato mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių ir mobilių taršos šaltinių apskaičiavimo bei mokėjimo tvarką. Taip pat verta paminėti Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą [54], kuris nustato mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo tvarką ir kontrolę bei ekonominėmis priemonėmis skatina teršėjus mažinti aplinkos teršimą bei neviršyti nustatytų teršalų išmetimo į aplinką normatyvų, taip pat iš mokesčio kaupti lėšas aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti. Šiame įstatyme mokesčio mokėtojai yra fiziniai ir juridiniai asmenys, teršiantys aplinką iš stacionarių taršos šaltinių ir kuriems privaloma turėti gamtos išteklių naudojimo leidimą su nurodytais teršalų išmetimo į aplinką normatyvais bei fiziniai ir juridiniai asmenys, teršiantys aplinką iš mobilių taršos šaltinių, naudojamų ūkinei komercinei veiklai. Mokesčio už aplinkos teršimą tarifai ir tarifų koeficientai nustatomi teršalams ir teršalų grupėms pagal jų kenksmingumą aplinkai. Mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių tarifai nustatomi vienai teršalų tonai. Stacionarių taršos šaltinių išmetamiems į aplinką teršalams, kuriems nustatytas laikinai leistinos taršos normatyvas, tarifai didinami taikant koeficientą 1,2. Mokesčio už aplinkos teršimą iš mobilių taršos šaltinių tarifai

nustatyti vienai tonai sunaudotų degalų, o lėktuvams - pakilimo ir nusileidimo ciklui. Mokesčio už aplinkos teršimą iš mobilių taršos šaltinių tarifai, atsižvelgiant į taršos šaltinio technines savybes, yra koreguojami (mažinami ar didinami) taikant Vyriausybės arba jos įgaliotų institucijų nustatytus koeficientus. Mokestis už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių mokamas pagal faktiškai per ataskaitinį laikotarpį išmestą į aplinką teršalų kiekį, už teršimą iš mobilių taršos šaltinių - pagal sunaudotą per ataskaitinį laikotarpį degalų kiekį, už teršimą iš lėktuvų - pagal pakilimo ir nusileidimo ciklą skaičių.

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymu taip pat gali būti taikomos mokesčio lengvatos. Fiziniai ir juridiniai asmenys, įgyvendinantys aplinkosaugos priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką iš stacionarių taršos šaltinių ne mažiau kaip 5 procentais skaičiuojant nuo nustatyto didžiausios leistinos taršos normatyvo, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka atleidžiami nuo mokesčio už tuos teršalus, kurių kiekis sumažinamas 5 procentais, išskyrus atvejus, kai priemonei įgyvendinti yra naudojamos valstybės biudžeto lėšos, taip pat kai įgyvendinamos aplinkosaugos priemonės yra skirtos biokurui naudoti. Atleidimas nuo mokesčio galioja ne ilgiau kaip 3 metus nuo priemonės įgyvendinimo pradžios. Jei teršalų išmetimo iš stacionarių taršos šaltinių sumažinimo priemonė nustatytu laiku neįgyvendinama arba negaunamas planuotas efektas, mokestis už aplinkos teršimą už visą laikotarpį sumokamas šio įstatymo nustatyta tvarka arba išieškomas Mokesčių administravimo įstatymo [55] nustatyta tvarka. Nuo mokesčio už aplinkos teršimą iš mobilių taršos šaltinių atleidžiami:

- fiziniai ir juridiniai asmenys, teršiantys iš transporto priemonių, kuriose įrengtos ir veikia išmetamųjų dujų neutralizavimo sistemos;
- fiziniai ir juridiniai asmenys, teršiantys iš transporto priemonių, naudojamų žemės ūkio veiklai, jei jų pajamos iš šios veiklos sudaro daugiau kaip 50 procentų visų gaunamų pajamų;
- fiziniai asmenys, kurie verčiasi individualia veikla, kaip ji apibrėžta Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme, ir savo veikloje naudoja asmenines transporto priemones;
- fiziniai ir juridiniai asmenys, teršiantys iš transporto priemonių, naudojančių nustatytus standartus atitinkančius biodegalus, ir pateikę biodegalų sunaudojimą patvirtinančius dokumentus.

Taigi, išanalizavus mokesčio už aplinkos teršimą procedūras, galima teigti, jog šis mokestis yra efektyvus tik iš dalies, nes tie ūkio subjektai, kuriems mokesčiai už aplinkos taršą nesudaro didelės finansinės žalos, ir toliau nesistengs sumažinti emisijų į aplinkos orą, o paties mokesčio kaštus padengs keldami savo produkcijos kainas ir dėl pastarosios priežasties kentės

virtotojas. Todėl drįstu teigti, jog tam tikrais atvejais principas „teršėjas moka“ nėra visiškai efektyvus. Fiziniais ir juridiniais asmenims, įgyvendinantiems aplinkosaugos priemones, mažinančias teršalų išmetimą į aplinką iš stacionarių taršos šaltinių, reikėtų taikyti lankstesnę atleidimo nuo mokesčių sistemą.

4.4. Geriausiai prieinamų gamybos būdų efektyvesnis taikymas

Geriausias prieinamas gamybos būdas (GPGB) - veiksmingiausia ir pažangiausia ūkio subjektų veiklos ir jos vykdymo metodų plėtojimo pakopa, kuri rodo, ar tam tikras būdas gali būti naudojamas kaip pagrindas išmetamų teršalų ribinėms vertėms, skirtoms užkirsti kelią teršalų išmetimui, nustatyti.

GPGB skirstomi į: bendruosius švaresnės gamybos principus, žaliavų ir chemikalų parinkimo (atsižvelgiant į pateiktus reikalavimus), technologijų modifikavimo, įrangos modernizavimo ir naujos įrangos diegimo bei vandens, energijos ir chemikalų antrinio panaudojimo metodus.

Vienas svarbiausių Europos Bendrijos teisės aktų, reglamentuojančių pramoninę taršą, yra Tarybos direktyva 96/61/EB „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK)“. [27] Šios direktyvos tikslas yra įgyvendinti integruotą taršos, kurią sukelia stambiausios pramonės ir žemės ūkio įmonės, prevenciją ir kontrolę, nes pramoninių procesų tarša vis dar išlieka svarbiausia išmetimų į aplinkos orą priežastimi. TIPK direktyva yra siekiama radikalaus aplinkos apsaugos gerinimo diegiant geriausius prieinamus gamybos būdus, išlyginant techninius įmonių netolygumus Europos Sąjungoje bei tuo pačiu skatinamas įmonių modernizavimas ir jų konkurencingumo augimas.

Ši direktyva apima: taršos išvengimo gamybos metu priemones (parenkant žaliavas, naudojant švaresnius gamybos procesus), taršos, susidaranti gamybos metu, kontrolę, taikant įvairias valymo technikas. Nustatant tam tikram veiklos sektoriui GPGB, yra atsižvelgiama į galimybę taikyti švaresnes technologijas, naudoti mažiau pavojingas medžiagas, panaudoti ir perdirbti gaminamas ir naudojamas medžiagas, gamybos metodų ir priemonių patikimumą, jų išbandymo rezultatus bei galimybę ateityje sėkmingai plėtoti tokias technologijas, taršos kilmę, kiekį ir jos poveikį aplinkai, gamybos procese naudojamų žaliavų kilmę, jų poreikį (įskaitant vandens poreikį) ir energijos panaudojimo efektyvumą, priemonių poreikį avarijoms išvengti ir jų pasekmėms likviduoti ir kt.

Lietuvoje Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėse [19] įtvirtinta integruota taršos prevencijos ir kontrolės sistema pilnai

atitinka Tarybos direktyvos 96/61/EB reikalavimus. TIPK taisyklėse reikalaujama, kad leidimų sąlygos būtų grindžiamos „Geriausio prieinamo gamybos būdo“ koncepcija. Todėl svarbu teisingai suvokti, kaip GPGB turi būti taikomas išduodant ar atnaujinant TIPK leidimus. Šie leidimai bus išduodami tik toms direktyvos reguliavimo srities įmonėms, kurių tarša neviršys leistinų normų. Nauja yra tai, kad taršos normos bus nustatomos remiantis geriausiai prieinamu gamybos būdu. Pagal direktyvos apibrėžimą tai gamybos būdas, kuris: mažiausiai teršia aplinką, ekonomiškai ir techniškai įgyvendinamas, t.y. atsižvelgiama į įgyvendinimo kainą ir teikiamus privalumus.

Išduodant, atnaujinant ar koreguojant TIPK leidimus turi būti užtikrinamas racionalus gamtos išteklių ir efektyvus energijos naudojimas, gamybos procesų metu į orą ir vandenį išmetamų/išleidžiamų, bei į dirvožemį patenkančių teršalų mažinimas (švaresnių technologijų taikymas, mažiau pavojingų medžiagų naudojimas, tinkamų žaliavų parinkimas), taršos, susidarančios gamybos metu, kontrolė (valymo technologijų diegimas), atliekų mažinimas, jų pakartotinis panaudojimas, tvarkymas bei saugus šalinimas. Eksploatuojant ūkinės veiklos objektus, neturi būti pažeidžiamos nustatytos aplinkos kokybės normos. Taip pat nustatyta tvarka turi būti vykdomas ūkio subjektų aplinkos monitoringas bei suinteresuotų asmenų bei visuomenės informavimas ir dalyvavimas leidimų išdavimo procese.

Jeigu aplinkos kokybės normos reikalauja griežtesnių sąlygų už tas, kurios įvykdomos naudojant geriausius prieinamus gamybos būdus, leidime, turi būti reikalaujama imtis papildomų priemonių, nepažeidžiant kitų priemonių, kurių galima imtis siekiant įvykdyti aplinkos kokybės normas.

Geriausiai prieinamo gamybos būdo taikymas yra labai svarbus faktorius atmosferos oro taršos valdyje. Ji padeda saugoti aplinką, skatina naudoti kaip galima mažiau teršiančias technologijas, kaip galima efektyviau naudoti gamtos išteklius, mažinti atliekų kiekį bei skatinti tai, kad pats pagaminamas produktas būtų kiek galima labiau perdirbamas. [62] Taigi, yra labai svarbus ūkinių subjektų švietimas švaresnių technologijų srityje. Geriausiai prieinamo gamybos būdo diegimas Lietuvoje turėtų būti skatinamas labiau.

4.5. Kitos priemonės atmosferos apsaugos valdyje

Išnagrinėjusi eilę teisės aktų, pastebėjau, kad Lietuvoje į atmosferos apsaugos valdymą nėra tinkamai įtraukiama visuomenė, nors teisės aktai to ir reikalauja. Kaip pavyzdį galima panaudoti informaciją apie taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo tvarką. Čia visuomenės informavimas bei dalyvavimas teisiškai yra įmanomas, tačiau praktikoje dažnai

informacija pateikiama netinkamose vietose arba net ir ieškant ją surasti sunku. Visuomenei turėtų būti sudarytos geresnės sąlygos dalyvauti veikloje, susijusioje su atmosferos oro tarša. Nors visuomenės įtraukimas į atmosferos oro taršos valdymą ir yra reglamentuojamas teisės aktais, tačiau nėra tinkamai įgyvendinamas.

Dar viena problema, kuri tiesiogiai siejasi su informacijos pateikimu visuomenei, yra tai, kad ne visada yra lengva rasti teisės aktus ir aktualias jų redakcijas bei perprasti jų hierarchiją. Taigi, egzistuoja teisės aktų gausos ir aiškumo problema. Dar vienas neigiamas dalykas, su kuriuo susidūriau rašydama savo darbą – informacijos neprieinamumas. Visų be išimties institucijų, kurių veiklą nagrinėjau, interneto tinklapiuose nėra pateikiama visa aktuali informacija, o kreipiantis elektroniniu paštu į Panevėžio miesto savivaldybę, nebuvo gautas joks atsakymas.

Išvados

1. Lietuvoje teisės aktus, susijusius su atmosferos oro tarša, įgyvendina ir prižiūri bei atmosferos oro apsaugos valdymo procese dalyvauja daug institucijų, tačiau oro būklė palaipsniui blogėja ir galima teigti, kad jos neefektyviai atlieka atmosferos apsaugos valdymo funkcijas.
2. Savivaldybės atlieka labai svarbų vaidmenį atmosferos apsaugos valdyme bei aplinkos oro kokybės gerinimo srityje. Jų parengtos atmosferos oro taršos mažinimo programos yra tinkamos, yra išskirtos specifinės priemonės atmosferos oro taršai mažinti, tačiau dažnai ne visos jos būna įgyvendintos. Taip yra todėl, kad tam tikrų priemonių įgyvendinti nesugebama arba jų įgyvendinimui trūksta lėšų.
3. Geriausiai prieinamo gamybos būdo taikymas bei taršos integruotos kontrolės ir prevencijos leidimai yra vienas iš būdų mažinti atmosferos oro taršą. Atmosferos oro taršos mažinimui yra naudojami finansiniai mechanizmai, kurie yra efektyvūs tik iš dalies, nes nėra užkertamas kelias atmosferos oro taršos didėjimui.
4. Labai svarbu į atmosferos oro apsaugos valdymą įtraukti visuomenę. Šiuo metu, nors ir visuomenės dalyvavimas yra teisiškai deklaruojamas, suinteresuotiems asmenims nėra sudarytos tinkamos sąlygos įtakoti atmosferos apsaugos valdyme vykstančius procesus.
5. Informacijos prieinamumas visuomenei yra dar viena sritis, kuri vystoma labai silpnai. Institucijų tinklapiai nėra tinkamai parengti, juose dažnai trūksta pagrindinės informacijos, o dalis informacijos visiškai nėra prieinama.

Rekomendacijos

1. Atmosferos apsaugos valdyme yra reikalinga racionali institucinė struktūra, kad darbas būtų mažiau dubliuojamas, o institucijų funkcijos labiau papildytų viena kitą.
2. Savivaldybių priemonės atmosferos oro kokybės gerinimo srityje turėtų būti tinkamiau įgyvendinamos bei šiam tikslui skiriamas didesnis finansavimas ir didinami žmogiškieji ištekliai.
3. Reikėtų imtis griežtesnių priemonių mokesčių už aplinkos taršą srityje bei lanksčiau taikyti mokesčio lengvatas tiems ūkio subjektams, kurie yra įdiegę atmosferos oro taršos mažinimo priemones bei tobulinti principo „teršėjas moka“ taikymą.
4. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų sąlygų ir leidimų išdavimo tvarka turi būti griežčiau kontroliuojama, o veiklos vykdytojui už TIPK taisyklėse nustatytų reikalavimų nesilaikymą turėtų būti taikoma griežtesnė atsakomybė.
5. Visuomenei turi būti sudarytos tinkamos sąlygos įtakoti atmosferos apsaugos valdyme vykstančius procesus bei rasti dominančią informaciją apie atmosferos apsaugos valdymą.

LITERATŪRA

1. Aplinkos apsaugos agentūros tinklapis. // <http://aaa.am.lt/VI/index.php> ; prisijungimo laikas: 2006-11-02.
2. Aplinkos būklė 2005. Vilnius: Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, 2006.
3. Aplinkos ministerijos tinklapis. // www.am.lt ; prisijungimo laikas: 2006-11-02.
4. Aplinkos ministro įsakymas „Dėl teršalų išmetimo į aplinką apskaitos tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2003, Nr. 79-3610.
5. Aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 340 „Dėl aplinkos oro taršos šaltinių ir iš jų išmetamų teršalų inventorizacijos ataskaitos įforminimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3500.
6. Aplinkos ministro 1999 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 193 „Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 19-99 "Pagrindiniai atliekų deginimo reikalavimai" patvirtinimo // Valstybės žinios. 1999, Nr. 94-2725.
7. Aplinkos ministro 1999 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 193 „Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 31-99/m-11 patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 58-1906.
8. Aplinkos ministro 2000 m. gruodžio 15 d. įsakymas Nr. 528 „Dėl oro teršalų valymo įrenginių registravimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 109-3496.
9. Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. 596 „Dėl aplinkos oro kokybės vertinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 106-3828.
10. Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. 586 „Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 44-2001 patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr.106-3826.
11. Aplinkos ministro 2001 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. Nr. 486 „Dėl išmetamų teršalų iš didelių kurą deginančių įrenginių normų ir išmetamų teršalų iš kurą deginančių įrenginių normų LAND 43-2001 nustatymo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 37-1210.
12. Aplinkos ministro 2003 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 318 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 5 d. įsakymo Nr. 620 „Dėl lakiųjų organinių junginių, susidarančių

naudojant tirpiklius tam tikrų veiklos rūšių įrenginiuose, emisijos ribojimo tvarkos patvirtinimo" pakeitimo" // Valstybės žinios. 2003, Nr. 64-2913.

13. Aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 712 „Dėl Aplinkos ministro 2001m. rugsėjo 28d. įsakymo Nr. 486 „Dėl išmetamų teršalų iš didelių kurą deginančių įrenginių normų ir išmetamų teršalų iš kurą deginančių įrenginių normų LAND 43-2001 nustatymo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2004, Nr.37-1210.
14. Aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 717 "Dėl Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos ir regionų aplinkos apsaugos departamentų nuostatų patvirtinimo" pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 48-1764.
15. Aplinkos ministro 2003 m. liepos 4 d. įsakymas Nr. 334 „Dėl aplinkos ministro 1999 m. gruodžio 20 d. įsakymo Nr. 408 „Dėl teršalų išmetimo į aplinką apskaitos tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 79-3610.
16. Aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. D1- 653 „Dėl aplinkos ministro 2001m. sausio 25d. įsakymo Nr. 64 „Dėl vykdomos ūkinės veiklos poveikio aplinkos orui vertinimo ataskaitų rengimo, sudėties nustatymo ir įforminimo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 4-122.
17. Aplinkos ministro 2006 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. D1-146 „Dėl aplinkos ministro 1999m. lapkričio 30d. įsakymo Nr. 387 „Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 32-99 "Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei leistinos taršos į aplinką normatyvų nustatymo tvarka" patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 40-1439.
18. Aplinkos ministro 2006 m. liepos 10 d. įsakymas Nr. D1-338 “Dėl aplinkos ministro 1999m. gruodžio 13d. Įsakymo Nr. 395 „Dėl apmokestinamų teršalų kiekio nustatymo metodikų asmenims, kurie netvarko privalomosios teršalų išmetimo į aplinką apskaitos“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. Nr. 79-3130.
19. Aplinkos ministro 2006 m. spalio 31 d. įsakymas Nr. D1-503 “Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 "Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo" pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 120-4571
20. Aplinkos ministro ir Finansų ministro 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 663/409a „Dėl mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 4-152.

21. Aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos Finansų ministro 2006 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. D1-366/1K-272 „Dėl mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 85-3335.
22. Aplinkos ministro įsakymas „Dėl aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymo Nr. 596 „Dėl aplinkos oro kokybės vertinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3499.
23. Bubnienė, R., Dudutyte, Z., Greimas, E. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2002. P. 18.
24. Council Directive 1999/13/EC of 11 March 1999 on the limitation of emissions of volatile organic compounds due to the use of organic solvents in certain activities and installations. OJ L 85, 29.3.1999, p. 1–22.
25. Council Directive 1999/30/EC of 22 April 1999 relating to limit values for sulphur dioxide, nitrogen dioxide and oxides of nitrogen, particulate matter and lead in ambient air. O J L 163, 29/06/1999 P. 0041 – 0060.
26. Council Directive 92/72/EEC of 21 September 1992 on air pollution by ozone. OL L 297, 1992 10 13, p. 1 - 7.
27. Council Directive 96/61/EC of 24 September 1996 concerning integrated pollution prevention and control. OJ L 257, 10.10.1996, p. 26 – 40.
28. Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management. OJ L 296, 21/11/1996 p. 0055 – 0063.
29. Darbotvarkė 21: subalansuotos plėtros veiksmų programa // <http://www.am.lt/LSP/files/Agenda21.pdf> ; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
30. Directive 2001/80/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on the limitation of emissions of certain pollutants into the air from large combustion plants. OJ L 309, 27.11.2001, p. 1–21.
31. Directive 2001/81/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2001 on national emission ceilings for certain atmospheric pollutants. OJ L 309, 27.11.2001, p. 22–30.
32. Directive 2002/3/EC of the European Parliament and of the Council of 12 February 2002 relating to ozone in ambient air. OJ L 67, 9.3.2002, p. 14–30.
33. Directive 2002/88/EC of the European Parliament and of the Council of 9 December 2002 amending Directive 97/68/EC on the approximation of the laws of the Member States relating to measures against the emission of gaseous and particulate pollutants

- from internal combustion engines to be installed in non-road mobile machinery. OJ L 35, 11.2.2003, p. 28–81.
34. Directive 2003/17/EC of the European Parliament and of the Council of 3 March 2003 amending Directive 98/70/EC relating to the quality of petrol and diesel fuels. OJ L 76, 22.3.2003, p. 10–19.
 35. Directive 2004/42/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on the limitation of emissions of volatile organic compounds due to the use of organic solvents in certain paints and varnishes and vehicle refinishing products and amending Directive 1999/13/EC. OJ L 143, 30.4.2004, p. 87–96.
 36. Directive 2005/33/EC of the European Parliament and of the Council of 6 July 2005 amending Directive 1999/32/EC. OJ L 191, 22.7.2005, p. 59–69.
 37. ES teisės aktų turinčių tiesioginių/netiesioginių poveikį savivaldybėms duomenų bazė // http://www.lsa.lt/esta/index.php?area_id=01&id=28 ; prisijungimo laikas: 2006-10-25.
 38. Europos Sąjungos Teminė oro taršos strategija // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=4968 ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
 39. Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategija. Briuselis, 2006 m. P. 7-9.
 40. Johannesburgo darnaus vystymosi deklaracija, įgyvendinimo planas. Johannesburgas, 2002. P. 11-12.
 41. Kauno miesto aplinkos apsaugos strategija 2006-2015 metams ir Kauno miesto aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo veiksmų planas 2006-2008 metams // <http://aplinka.kaunas.lt/files/9b8aa20d1f632a7d88891bd10cc2deb1.doc> ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
 42. Kauno miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD10) mažinimo programa bei priemonių planas // http://aplinka.kaunas.lt/?pg=85&lang=1&menu_id=1 ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
 43. Kauno miesto savivaldybės 2006 m. biudžeto asignavimai pagal programas // <http://www.kaunas.lt/page/index/748> ; prisijungimo data 2006-12-15.
 44. Kauno miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamentas. Taršos mažinimo priemonės Kaune // <http://aaa.am.lt/VI/files/0.127690001149171005.ppt> ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
 45. Lietuvos Respublikos 2006 metų 9 mėnesių valstybės biudžeto vykdymas // http://www.finmin.lt/finmin/content/document.jsp?doclocator=web%2Fstotis_inf.nsf

- %2F0%2F06F392C4FF20D2A6C225720C0043A2F8 ; prisijungimo data 2006-12-15.
46. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
 47. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3017.
 48. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas. // Valstybės žinios. 1997, Nr. 112-2824.
 49. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo pakeitimo įstatymas. // Valstybės žinios. 2006, Nr. 57-2025.
 50. Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 98-2813.
 51. Lietuvos Respublikos biokuro, biodegalų ir bioalyvų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1940.
 52. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 56-2224.
 53. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo įgyvendinimo“ pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 67-1942.
 54. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1469.
 55. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
 56. Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 51-2254.
 57. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija : efektyvus ūkis, sveika aplinka, klestinti visuomenė. Vilnius, 2003. P. 42-44.
 58. Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo 2003 - 2004 metais ataskaita. Vilnius, 2005. P. 6-8.
 59. Panevėžio miesto savivaldybės 2006 m. biudžeto asignavimai pagal valstybės funkcijas // <http://www.panevezys.lt/DesktopDefault.aspx?tabID=1024> ; prisijungimo data 2006-12-15.
 60. Panevėžio miesto savivaldybės priemonių oro užterštumui Panevėžyje mažinti planas // <http://www.panevezys.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/priemoniu%20planas%202004-2006.doc> ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.

61. Ragulskytė-Markovienė, R. Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius: Eugrimas, 2005. P. 310.
62. Staniškis, J.K., Stasiškienė, Ž., Jasch, Chr. Assessment of Environmental Costs for Sustainable Industrial Development. Kaunas, Technologija, 2005. P.21.
63. Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. 470/581 „Dėl zonų ir aglomeracijų aplinkos oro kokybei vertinti bei valdyti sąrašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 100-3184.
64. Švaraus oro programa Europai // http://ec.europa.eu/environment/air/cafe/pdf/com_2005_447_lt.pdf ; prisijungimo laikas: 2006-10-25.
65. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos tinklapis // <http://vaai.am.lt/VI/index.php> ; prisijungimo laikas: 2005-12-15.
66. Vilniaus miesto 2002-2011 metų strateginis planas // <http://www.vilnius.lt/vmsp/> ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
67. Vilniaus miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD10) mažinimo 2006-2007 m. veiksmų programa // <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/50/?env=2> ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.
68. Vilniaus miesto savivaldybės 2006 m. biudžeto asignavimai pagal programas // <http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/52/?itemID=544> ; prisijungimo data 2006-12-15.
69. Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriaus. Taršos mažinimo priemonės Vilniuje // <http://193.219.133.6/aaa/pranesimai/okd/Vilnius13AAA.ppt#265,16> ; prisijungimo laikas: 2006-12-10.

SANTRAUKA

ATMOSFEROS APSAUGOS VALDYMO STRUKTŪROS TOBULINIMAS

Pagrindinės sąvokos: atmosferos apsaugos valdymo struktūra, atmosferos oro tarša, atmosferos apsauga, aplinkos oro kokybė, kietosios dalelės (KD₁₀)

Šiuo metu visame pasaulyje daug dėmesio yra skiriama atmosferos oro taršai. Efektyvus ir tinkamas atmosferos apsaugos valdymas yra labai svarbus, nes nuo atmosferos taršos priklauso klimato pokyčiai, bioįvairovės išlikimas bei žmonių sveikata. Dėl šių priežasčių atmosferos apsaugos valdymui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys.

Darbo tikslas – išanalizuoti, kokia yra atmosferos apsaugos valdymo struktūra Lietuvoje bei pateikti pasiūlymų dėl atmosferos apsaugos valdymo struktūros tobulinimo formuojant ir įgyvendinant aplinkos apsaugos politiką ir užtikrinant tinkamą aplinkos oro kokybę Lietuvoje.

Šis magistro darbas susideda iš keturių dalių, kurios yra skirtos išanalizuoti atmosferos apsaugos valdymo struktūrą bei bendradarbiavimą tarp institucijų, atlikti sisteminę teisės aktų, susijusių su atmosferos apsaugos valdymu, analizę, iširti galimas spragas, jeigu tokių yra likę atmosferos apsaugos valdymo struktūroje, iškelti institucinių, teisinių ir finansinių sistemų, susijusių su atmosferos apsaugos valdymu, trūkumus bei pateikti pasiūlymų dėl atmosferos apsaugos valdymo struktūros tobulinimo formuojant ir įgyvendinant aplinkos oro apsaugos politiką.

Įgyvendinant šio magistrinio darbo uždavinius, buvo apžvelgiama atmosferos oro valdymo svarba darnaus vystymosi kontekste, su atmosferos apsaugos valdymu susiję Europos Sąjungos bei Lietuvos teisės aktai, nagrinėjama atmosferos apsaugos valdymo institucinę sąrangą Lietuvoje bei pateikiama pasiūlymų, susijusių su atmosferos apsaugos valdymo struktūros tobulinimu: pateikiami pasiūlymai, susiję su valstybinio valdymo struktūros tobulinimu, savivaldybių vaidmens didinimu aplinkos oro kokybės gerinimo srityje, ekonominių mechanizmų taikymo galimybėmis efektyvesniam atmosferos taršos mažinimui, geriausiai prieinamų gamybos būdų efektyvesniam taikymui bei pasiūloma kitų priemonių, kurios galėtų įtakoti efektyvesnį atmosferos apsaugos valdymą.

Šiame magistriniame darbe daugiausia dėmesio buvo skiriama teisės aktų bei atmosferos apsaugos valdyme dalyvaujančių institucijų veiklos analizei. Galima teigti, kad atmosferos oro apsaugos procese atsakingos institucijos yra aiškios. Tačiau išryškėja tokios problemos, kaip per maža teisės aktų įgyvendinimo kontrolė, per menkas dėmesys atmosferos oro apsaugos programoms, nepakankamas ekonominių mechanizmų taikymas efektyvesniam

atmosferos taršos valdymui, žmogiškųjų išteklių trūkumas institucijose bei vengimas įtraukti visuomenę į atmosferos apsaugos valdymą.

SUMMARY
THE IMPROVEMENT OF ATMOSPHERE PROTECTION STRUCTURE
MANAGEMENT

Keywords: atmosphere protection management structure, atmosphere air pollution, atmosphere protection, air quality, finest dust particles

Nowadays much attention is paid to air pollution in the world. Effective and suitable management of atmosphere protection is very important, because climate change, human health and survival of biodiversity depends on it. For these reasons atmosphere protection management should get our special interest.

The aim of this work is to analyse the structure of atmosphere protection in Lithuania and to provide proposals on how to improve it. This work also suggests how to improve the policy of atmosphere protection and ensure appropriate air quality in Lithuania.

This master's work consists of four parts, which are designated to analyse the structure of atmosphere protection management and cooperation between institutions, to make systematic analysis of atmosphere protection laws and examine possible inaccuracies, to find inaccuracies in institutional, legal and financial systems, which are related to the management of atmosphere protection and to suggest some improvements on how to improve the structure of atmosphere protection management and the policy of atmosphere protection.

Implementing the tasks of this master's work, the importance of atmosphere air management was taken into consideration in the context of sustainable development, Lithuanian and European Union laws and Lithuanian institutional structure of atmosphere protection management were analysed and suggestions related to the improvement of atmosphere protection management structure improvement were given. The proposals were associated with the improvement of national management, the expanding of the municipal role in air quality improvement, possibilities to use economic tools for more effective reduction of atmosphere pollution, more efficient use of available production methods and suggestions of other methods that could have an impact on a more effective atmosphere protection management.

In this master's work the largest part of attention was given to analysing the actions of those institutions which participate in atmosphere protection management. It can be noted that responsible institutions in atmosphere protection process are clear, yet some problems, such as too low control of law realization emerge. Proper law realization and realization control, a more

effective usage of economic tools, the lack of human resources, also public involvement are very important in atmosphere protection management.

**Vilniaus miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD10) mažinimo priemonės ir veiksmai
2006 – 2007m.**

Eil. nr.	Priemonės ir veiksmai	Atsakingas vykdytojas	Lėšos (tūkst. Lt) 2006 m.		Lėšų poreikis (tūkst. Lt) 2007 m.	Laukiami rezultatai
			Skirta	Poreikis*		
1	2	3	4	5	6	7
1.	Gatvių priežiūros ir valymo gerinimas		778,6	1849	2627,6	
1.1.	Pradžiūvus gatvių važiuojamajai daliai, kuomet anksčiau pradėti centrinėje miesto dalyje A, B, C kategorijų gatvių vakuuminį valymą (kovo, balandžio mėn.)	EŪD	30	-	30	Sumažėtų KD10 koncentracija kovo ir balandžio mėn.
1.2.	Nutirpus sniegui, kuomet anksčiau surinkti miesto gatvėse likusį smėlį, purvą ir, esant galimybei, nuplauti gatves (kovo, balandžio mėn.)	EŪD	278,6	-	278,6	Sumažėtų KD10 koncentracija kovo, balandžio ir gegužės mėn.
1.3.	Kuomet anksčiau išvežti smėlį ir purvą iš visų asfaltuotų gatvių, aikštelių ir kiemų (balandžio mėn.)	EŪD				Sumažėtų KD10 koncentracija balandžio ir gegužės mėn.
1.4.	Centrinėje miesto dalyje A, B, C kategorijų gatvių visos važiuojamosios dalies (plečiant gatvės važiuojamosios dalies dešinės pusės mechanizuotą valymą nuo bordiūro iki gatvės važiuojamosios dalies vidurio) vakuuminis valymas (gegužės mėn.)	EŪD	-	272	272	Sumažėtų KD10 koncentracija balandžio ir gegužės mėn.

1.5.	Kasdienis visų asfaltuotų miesto gatvių vakuuminis valymas 2 specialiais automobiliais (gegužės – spalio mėn.)	EŪD	470	951	1421	Sumažėtų KD10 koncentracija gegužės – spalio mėn.
1.6.	Intensyvus kasdienis pagrindinių miesto gatvių vakuuminis valymas 5 specialiais automobiliais, kai viršijama KD10 koncentracija (gegužės – spalio mėn.)	EŪD	-	290	290	Sumažėtų KD10 koncentracija gegužės – spalio mėn.
1	2	3	4	5	6	7
1.7.	Intensyvus centrinėje miesto dalyje A, B, C kategorijų gatvių plovimas / drėkinimas, kai vyrauja sausi ir be vėjo orai (gegužės – rugsėjo mėn.)	EŪD	-	336	336	Sumažėtų KD10 koncentracija gegužės – spalio mėn., pagerėtų mikroklimatas mieste, gatvių danga būtų apsaugota nuo neigiamo aplinkos temperatūros poveikio
2.	Automobilių eismo reguliavimas ir transporto taršos prevencija		2700	112	10053	
2.1.	Nustatyti baudas ir teikti siūlymus dėl licencijos kortelių sustabdymo bei panaikinimo lengviesiems automobiliams taksi ir M2 klasės autobusams (mikroautobusams), kurie viršija leistinas taršos normas	RAAD EŪD	-	-	-	Šiek tiek sumažėtų KD10 koncentracija
2.2.	Įdiegti šviesoforų automatizuotą eismo reguliavimo sistemą	EŪD	2700	-	10000	Sumažėtų KD10 koncentracija, pagerėtų transporto eismas

2.3.	Aktyvesni kelių policijos veiksmai prieš vairuotojus, keliančius sumaištį miesto gatvėse (užima visuomeninio transporto A juostas ir dirbtinai lėtina visuomeninio transporto eismą)	VPK	-	-	-	Sumažėtų KD10 tarša ir pagerėtų visuomeninio transporto eismas
2.4.	Aktyvesni kelių policijos veiksmai prieš specialaus transporto vairuotojus, kurie, veždami atviras atliekas ar statybines medžiagas ir važiuodami purvinais automobilių ratais, teršia gatves	VPK RAAD VTBRD	-	-	-	Sumažėtų KD10 koncentracija, būtų mažesnės gatvių priežiūros ir valymo darbų sąnaudos
2.5.	Isteigti papildomą etatą Savivaldybės administracijos Viešosios tvarkos ir bendrųjų reikalų departamente siekiant vykdyti aplinkos oro taršos mažinimo reikalavimų kontrolę ir prevenciją	VTBRD	-	112	53	Pagerėtų oro taršos miesto gatvėse kontrolė ir prevencija
3.	Susisiekimo sistemos tobulinimas		30853	-	11270	
3.1.	Tęsti 2005 m. pradėtą autobusų parko atnaujinimo ir modernizavimo projekto įgyvendinimą (31 proc. autobusų atitiks EURO-3 ir 18 proc. – EURO-2 standartus)	EŪD	30383	-	-	Sumažėtų oro tarša, pagerėtų viešojo transporto paslaugų kokybė
1	2	3	4	5	6	7
3.2.	Plėsti dviračių takų tinklą centrinėje miesto dalyje ir įrengti dviračių turizmo EUROVELO 11 trasos dalį	EŪD SĮ „VP“	470	-	11270	Plečiant bevariklį transportą pagerėtų oro kokybė mieste
4.	Taršos iš stacionarių šaltinių mažinimas					

4.1.	Centrinėje miesto dalyje didinti centralizuotai šildomų ir mažinti kietuoju kuru šildomų būstų kiekį	EŪD	-	-	-	Sumažėtų namų ūkių, apšildomų kietuoju kuru, teršalų emisijos
4.2.	Vadovaujantis Vilniaus miesto bendrojo plano sprendinių tikslinimo ir susisiekimo infrastruktūros (tramvajais) specialiuoju planu bei atsižvelgiant į Vilniaus tramvajaus projekto finansavimo privataus sektoriaus lėšomis galimybių studiją, parengti infrastruktūros plėtros detaliuosius planus	EŪD MPD	-	-	-	Sumažėtų automobilių spūstis miesto centre
4.3.	Ne rečiau kaip du kartus per metus tikrinti stambiausių kurą deginančių įmonių ir KD10 taršiausių pramonės įmonių išmetamų teršalų kiekį	RAAD	-	-	-	Sumažėtų šildymo įrenginių ir pramonės įmonių išmetamų į aplinkos orą teršalų emisijos
5.	Oro taršos monitoringo sistemos suformavimas, užterštumo mažinimo veiksnių priežiūra, papildomi tyrimai		150	270	460	
5.1.	Suformuoti miesto oro taršos modeliavimo sistemą, siekiant gauti operatyvius duomenis apie oro taršos lygius (su taršos prognozavimo galimybėmis)	AA sk. SI „VP“ AAA	70	-	90	Būtų gaunama informacija apie oro užterštumo lygius ir taikomos operatyvios taršos mažinimo priemonės
5.2.	Sukurti gyventojų ir valstybės institucijų, rengiančių Europos Sąjungos ataskaitas, informavimo / ataskaitų sistemą	AA sk. SI „VP“ AAA	-	30	45	Būtų geriau informuojama visuomenė ir valstybės institucijos

5.3.	Suformuoti miesto automobilių srautų monitoringo sistemą, nuolatos atnaujinti informaciją apie oro užterštumo lygius miesto teritorijoje	AA sk. EŪD	35	30	65	Būtų gaunami duomenys apie mobilius taršos šaltinius
5.4.	Parengti miesto oro taršos žemėlapius ir suformuoti oro kokybės GIS duomenų bazę	AA sk. SI „VP“ AAA	30	-	100	Būtų teikiama ir atnaujinama informacija apie užterštumo lygius
1	2	3	4	5	6	7
5.5.	Nustatyti centrinėje miesto dalyje kietuoju kuru šildomų būstų kiekį ir parengti jų prijungimo prie centralizuotų šilumos tinklų galimybių studiją	EŪD	-	50	-	Sumažėtų KD10 tarša iš kietuoju kuru šildomų būstų
5.6.	Įvertinti oro taršos lygių modelį pagal įvairių teršalų koncentracijas ir atlikti teršalų pasiskirstymo miesto teritorijoje tyrimus (KD10 duomenų atnaujinimas ir perkėlimas)	AA sk. SI „VP“ AAA	15	30	30	Būtų gauta detalesnė informacija apie oro taršos ypatumus atskirose miesto teritorijose
5.7.	Vykdyti automobilių eismo reguliavimo monitoringą ir teikti siūlymus dėl automobilių eismo reguliavimo tobulinimo	EŪD	-	50	60	Būtų geriau valdoma automobilių išmetamų dujų tarša
5.8.	Parengti gatvių priežiūros maršrutų schemas ir gatvių priežiūros darbų metodines rekomendacijas	EŪD AA sk.	-	20	10	Būtų geriau organizuojami gatvių priežiūros darbai

5.9.	Parengti Vilniaus miesto oro taršos prevencijos ir taršos mažinimo programas, numatant vidutinio ir ilgo laikotarpio įgyvendinimo priemones	AA sk. SĮ „VP“ RAAD	-	25	35	Būtų nustatomi vidutinio ir ilgo laikotarpio oro taršos mažinimo tikslai ir uždaviniai
5.10.	Sukurti Vilniaus miesto oro taršos mažinimo programos priemonių ir veiksmų vykdymo priežiūros (monitoringo) sistemą	AA sk. SĮ „VP“	-	35	25	Būtų stebimas / vertinamas programos veiksmų efektyvumas
Iš viso:			34481,6	2231	24410,6	

EŪD – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Energetikos ir ūkio departamentas;

AAA – Aplinkos ministerijos Aplinkos apsaugos agentūra;

RAAD – Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas;

AA sk. – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Aplinkos apsaugos skyrius;

VPK – Vilniaus miesto vyriausiasis policijos komisariatas ir jam pavaldūs eismo priežiūros padaliniai;

MPD – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamentas;

VTBRD – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Viešosios tvarkos ir bendrųjų reikalų departamentas;

SĮ „VP“ – Savivaldybės įmonė „Vilniaus planas“.

Kauno miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD 10) mažinimo programos įgyvendinimo priemonių planas. Trumpalaikių priemonių planas iki 2009m.

Prevencinės priemonės						
Eil. Nr.	Priemonė	Trumpas aprašymas	Priemonės įvykdymo laikas	Atsakingi vykdytojai	Lėšų poreikis vieniems metams, Lt	Finansavimo šaltinis
1	2	3	4	5	6	7
I. APLINKOS ORO KOKYBĖS TYRIMAI						
1.	Savivaldybės aplinkos oro kokybės stebėseną (koncentracijų matavimų tęsimas)					
1.1.	Atlikti automatizuotus oro kokybės tyrimus ir užtikrinti duomenų kokybę	Atlikti meteorologinius (vėjo greičio ir krypties temperatūrų skirtumų) ir teršalų (KD ₁₀) koncentracijų mieste matavimus	Nuolat kas 0,5 val.	VšĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“	40 000	Savivaldybės biudžetas, Aplinkos apsaugos specialioji programa
1.2.	Vertinti teršalų koncentracijos pokyčius	Įvertinti teršalų koncentracijos pokyčius nuo antropogeninės apkrovos (mobilūs ir stacionarūs šaltiniai) ir meteorologinių sąlygų, klasifikuoti nuolat teršiamas jautrias, švarias teritorijas ir parinkti oro kokybės valdymo jose priemones	Nuolat kasdien	VšĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“	10 000	Savivaldybės biudžetas, Aplinkos apsaugos specialioji programa
1	2	3	4	5	6	7

1.3.	Modeliuoti ir prognozuoti oro kokybę	Įvertinti mobilių ir stacionarių šaltinių taršos sklaidą	Kas ketvirtį	VŠĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“		Savivaldybės biudžetas, Aplinkos apsaugos specialioji programa
------	--------------------------------------	--	--------------	---	--	--

II. APLINKOS KOKYBĖS VALDYMAS

1.	Gatvių priežiūra					
1.1.	Surinkti po žiemos sezono smėlį ir purvą, valyti nuo kelkraščių susikaupusias žemes	Žiemą gatvės barstomos smėlio ir druskos mišiniu, po šaltojo metų sezono nutirpus sniegui būtina surinkti smėlį ir purvą, susikaupusį gatvėse	Kovo – gegužės mėn.	Komunalinio ūkio skyrius, UAB „Kauno švara“	250000	Savivaldybės biudžetas
1.2.	Valyti ir plauti pagrindinių miesto gatvių važiuojamąsias dalis	Važiuojantys automobiliai pakelia važiuojamoje gatvės dalyje esantį purvą	Šiltuoju metų laiku	Komunalinio ūkio skyrius, UAB „Kauno švara“	100000	Savivaldybės biudžetas
1.3.	Patikslinti Kauno miesto gatvių, kurios dar be dangos, sąrašą, pagal jį numatyti prioritetus ir darbus	Šiuo metu Savivaldybės administracija yra sudariusi sąrašą gatvių, kurios dar yra be dangos. Remiantis juo turėtų būti sukurta programa, kurioje būtų numatyta įrengti naujas gatves, darbų apimtys ir terminai	2007 m.	Komunalinio ūkio skyrius	_____	Savivaldybės biudžetas
1.4.	Parengti prioritetinių darbų sąrašą asfaltuotų gatvių šaligatvių borteliams įrengti	Pagal parengtą šaligatvių bortelių įrengimo vietų sąrašą numatyti lėšų poreikį šaligatvių borteliams įrengti	2008 m.	Komunalinio ūkio skyrius	_____	_____

1.5.	Pirkti vakuuminę gatvių valymo mašiną	Bus sudaryta galimybė reguliariai valyti miesto gatves	2007 – 2008 m	Miesto ūkio departamentas, UAB „Kauno švara“	1500000	Savivaldybės biudžetas, UAB „Kauno švara“ lėšos, privatizavimo fondas, skolintos lėšos
1	2	3	4	5	6	7
2.	Miesto transporto srautų optimizavimas					
	Nustatyti gatves, kuriose susidaro automobilių grūstis dėl transporto priemonių statymo gatvės važiuojamojoje dalyje	Bus parengtas prioritетinių darbų sąrašas	2006 m.	Transporto skyrius	_____	_____
	Mažinti automobilių stovėjimo vietų skaičių gatvėse					
2.2.1.	Nustatyti aplinkosaugos zonas	Paskelbti Centrą ir Senamiestį aplinkosaugos zonomis, kuriose ribojamas eismas	2007 – 2008 m.	Aplinkos apsaugos skyrius	_____	_____
2.2.2.	Išduodant projektavimo sąlygų sąvadą, kiekvienam objektui reikalauti automobilių stovėjimo vietų skaičiaus, atitinkančio projektuojamo objekto apimtį		Nuolat	Urbanistikos skyrius, Aplinkos apsaugos skyrius, Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas	_____	_____

2.2.3.	Inicijuoti kreipimąsi į Tarybą dėl didžiausio automobilių stovėjimo vietų skaičiaus miesto centrinėje dalyje nustatymo		2006 m.	Miesto plėtros departamentas	_____	_____
	2	3	4	5	6	7
	Įdiegti koordinuotą eismo valdymo sistemą	Suderinti šviesoforus pagrindinėse miesto gatvėse	2006 – 2008 m.	Energetikos skyrius	110000	Savivaldybės biudžetas
	Kreiptis į Kauno kelių policiją, kad sustiprintų patruliavimą miesto Centre ir Senamiestyje, kur yra draudžiamas ar apribotas eismas	Dalyje Senamiesčio gatvių yra apribotas transporto eismas, tačiau pastaruoju metu gyventojai skundžiasi, kad padažnėjo šių draudimų nepaisymas, padidėjo automobilių judėjimas	2007 m.	Miesto plėtros departamentas	_____	_____
	Transporto priemonių švaros ir jų krovinių vežimo atitikimas eksploataciniams reikalavimams	Biraus krovinių vežimo ir automobilių švaros kontrolė	Nuolat	Kauno kelių policija	_____	_____
Miesto viešojo transporto sistemos tobulinimas						
	Plėtoti troleibusų linijas į Šilainius	Pagerinti susisiekimą su šia miesto dalimi. Bus galimybė žmonėms naudotis viešuoju transportu, sumažės asmeninių automobilių naudojimas, dėl to sumažės oro tarša. Šiuo metu rengiama paraiška ES struktūriniams fondams	2006 – 2007 m.	Transporto skyrius	4700000	Savivaldybės biudžetas, ES struktūriniai fondai

	Pirkti 50 naujų troleibusų	Miesto gyventojams bus teikiama kokybiškesnė ir patrauklesnė paslauga. Kadangi daugiau keleivių važiuos viešuoju transportu, sumažės oro tarša	2007 m.	AB „Autrolis“	35000000	Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko paskola
	Pirkti 75 autobusus	Palaiptinui atnaujinti autobusų parką. Miesto gyventojams bus teikiama kokybiškesnė ir patrauklesnė paslauga. Norima visiškai atsisakyti senų „Ikarus“ tipo autobusų, padidinti viešojo transporto priemonių greitį, sumažinti tiesioginę taršą. Kadangi daugiau keleivių važiuos viešuoju transportu, sumažės oro tarša	2006 – 2007 m.	UAB „Kauno autobusai“	7500000	UAB „Kauno autobusai“ lėšos, Savivaldybės biudžetas
	2	3	4	5	6	7
	Siekti pirkti ekologinišką kurą naudojančius autobusus	Pasinaudojant programos CIVITAS lėšomis teikti paraišką ekologinišką kurą naudojančioms autobusams įsigyti	2008 m.	Transporto skyrius, Plėtros programų valdymo skyrius, UAB „Kauno autobusai“	35000000	ES struktūriniai fondai, Savivaldybės biudžetas
	Dviračių takų plėtra ir atnaujinimas	Mažinti neigiamą transporto poveikį oro kokybei sudarant sąlygas ir skatinant visuomenę naudotis bemotoriu transportu. Sudaryti prioritetinį dviračių takų plėtros sąrašą ir atnaujinti Tarybos patvirtintą dviračių takų schemą	Kasmet	Komunalinio ūkio skyrius, Aplinkos apsaugos skyrius	300000	Kelių fondo lėšos, Savivaldybės biudžetas, Aplinkos apsaugos skyriaus specialioji programa

	Statybų kontrolė					
	Statomų objektų kontrolė	Privalomai apsaugoti mieste statomus ir atnaujinamus objektus nuo dulkių (izoliuota dulkių sklaida)	Nuolat	Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas, Statybos leidimų ir infrastruktūros skyrius, seniūnijos	_____	_____
	Išvažiuojančių iš statybos aikštelių autotransporto priemonių kontrolė	Siekti, kad būtų plaunamos iš statybos aikštelių išvažiuojančių autotransporto priemonių padangos	Nuolat	Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas, seniūnijos	_____	_____
	2	3	4	5	6	7
	Statybinių atliekų sutvarkymo kontrolė	Statybos projektuose privalo būti nurodyti būsiami statybinių atliekų kiekiai, taip pat pastačius objektą statinių priėmimo komisijai turi būti pateikti dokumentai dėl statybinių atliekų sutvarkymo	Nuolat	Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija, Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas, Komunalinio ūkio skyrius, Statybos leidimų ir infrastruktūros skyrius	_____	_____

	Žaliųjų plotų atkūrimas ir plėtra					
	Žaliųjų plotų atkūrimo po žemės darbų kontrolė		Nuolat	Seniūnijos	_____	_____
	Eroduojančių plotų apželdinimas		Nuolat	Komunalinio ūkio skyrius, seniūnijos	_____	_____
	Individualių valdų katilinių skaičiaus mažinimas	Vengti naujų taršos šaltinių miesto jautriose vietose atsiradimo, leidžiant gyventojams atsijungti nuo centrinio šildymo sistemos	Nuolat	Energetikos skyrius	_____	_____
	Individualių namų katilinių inventorizavimas	Inventorizuoti individualių namų katilines	2007 – 2010 m.	Seniūnijos	_____	_____
III. INFORMACIJOS TEIKIMAS						
	Informuoti visuomenę apie oro teršalų (KD ₁₀) koncentracijų lygį	Atnaujinti informaciją interneto puslapyje	Nuolat	Aplinkos apsaugos skyrius	_____	_____
	2	3	4	5	6	7
	Informuoti suinteresuotas institucijas apie aplinkos oro taršos lygį	Užtikrinti duomenų ir informacijos apie aplinkos oro kokybę teikimą Aplinkos apsaugos agentūrai ir Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentui	Nuolat	Aplinkos apsaugos skyrius	_____	_____
	Informuoti individualių namų savininkus apie draudžiamas kūrenti kuro rūšis	Vykdyti švietėjišką veiklą prieš kūrenimo sezoną	Nuolat	Aplinkos apsaugos skyrius, seniūnijos	_____	_____
Operatyviosios priemonės (kai užfiksuojama teršalų (KD ₁₀) du trečdaliai ribinės vertės)						

1.	Papildomai plauti gatves		Kai užfiksuojama, kad teršalų koncentracija viršija ribinę užterštumo vertę	Komunalinio ūkio skyrius, Aplinkos apsaugos skyrius, UAB „Kauno švara“	4000 (vienkartinis plovimas)	Savivaldybės biudžetas (nenumatytoms priemonėms finansuoti skirtos lėšos)
2.	Panaudoti mobilią oro kokybės matavimo laboratoriją	Nustačius, kad viršijama teršalų ribinė vertė, mobilios laboratorijos pagalba fiksuoti užterštos teritorijos plotą	Kai užfiksuojama, kad teršalų koncentracija viršija ribinę užterštumo vertę	VšĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“	1000 (vienkartinis laboratorijos panaudojimas)	Savivaldybės biudžetas (nenumatytoms priemonėms finansuoti skirtos lėšos)
3.	Kreiptis į AB „Kauno energija“ dėl privalomo išmetamojo teršalų kiekio sumažinimo, jei susidaro nepalankios meteorologinės sąlygos teršalų sklaidai	VšĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“, nustačiusi, kad viršyta teršalų (KD ₁₀) dienos ribinė vertė, informuoja AB „Kauno energija“ apie susidariusią padėtį mieste ir įmonė privalo sumažinti teršalų išmetimo kiekius	Kai užfiksuojama, kad teršalų koncentracija viršija ribinę užterštumo vertę	VšĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“, Aplinkos apsaugos skyrius, Energetikos skyrius	_____	_____
4.	Teikti informaciją visuomenei	Pateikti informaciją laikraščiuose	Kai užfiksuojama, kad teršalų koncentracija viršija ribinę užterštumo vertę	Užsienio ir viešųjų ryšių skyrius, Aplinkos apsaugos skyrius	_____	Savivaldybės biudžetas

Kauno miesto oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD 10) mažinimo programos įgyvendinimo priemonių planas. Ilgalaikių priemonių planas iki 2018m.

Eil. Nr.	Priemonė	Trumpas aprašymas	Priemonės įvykdymo laikas	Atsakingi vykdytojai	Lėšų poreikis, Lt	Finansavimo šaltinis
1.	Atlikti Kauno aplinkos oro kokybės stebėseną	Užtikrinti aplinkos oro kokybės stebėjimo stotelių darbą, atnaujinti jų techninius įrenginius, įsigyti papildomą dulkių matuoklį, skirtą Šilainių stotelei	2010 m.	VšĮ „Kauno miesto aplinkos kokybės tyrimai“	120000	Savivaldybės biudžetas, Aplinkos apsaugos specialioji programa
2.	Didinti automobilių transporto srautų laidumą	Padidinti sankryžų laidumą, pakeičiant žiedinę sistemą viadukais	2018 m.	Komunalinio ūkio skyrius	2000000	Kelių fondo lėšos, Savivaldybės biudžetas
3.	Įdiegti šiuolaikinę integruotą Kauno miesto transporto eismo valdymo sistemą	Šiuo metu yra rengiama paraiška ES struktūriniais fondams dėl šios priemonės finansavimo. Įgyvendinus šią priemonę būtų atnaujintas visas miesto šviesoforų ūkis	2008 – 2011 m.	Energetikos skyrius	15000000	ES struktūriniai fondai, Savivaldybės biudžetas

Priemonių oro užterštumui Panevėžyje mažinti 2004 – 2006 m. planas

Eil. Nr.	Priemonės pavadinimas	Atsakinga institucija	Vykdymo terminas	Lėšų šaltinis
1	2	3	4	5
I. PRIEMONĖS, UŽTIKRINANČIOS ORO TARŠOS RIBINES VERTEES				
1.	Parengti Panevėžio miesto aplinkos oro kokybės monitoringo programą, įvertinant apskaičiuojamos taršos rezultatus	Savivaldybės administracijos Ekologijos skyrius	2004 m.	Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos
2.	Atlikti oro kokybės tyrimus pagal Aplinkos apsaugos agentūros parengtą oro kokybės tyrimų pasyviais sorbentais programą	Savivaldybės administracijos Ekologijos skyrius	2004–2006 m.	Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos
3.	Skatinti (išduodant gamtos išteklių naudojimo leidimus arba taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimus) oro taršos mažinimo priemonių planų rengimą ir kontroliuoti jų įgyvendinimą. Įpareigoti stacionarių taršos šaltinių turėtojus parengti veiksmų planą (avarijų atvejais ir joms likviduoti)	Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentas, Savivaldybės administracijos Ekologijos skyrius, Civilinės saugos skyrius	Nuolat	Įmonių lėšos
4.	Parengti ir patvirtinti savivaldybės Taryboje Panevėžio miesto žaliųjų plotų schemą, užtikrinti miesto žaliųjų plotų plėtrą	Savivaldybės administracijos Architektūros ir urbanistikos skyrius, Miesto ūkio skyrius	2004–2006 m.	Savivaldybės biudžeto lėšos
5.	Organizuoti seminarus įmonių vadovams apie oro taršos prevenciją	Savivaldybės administracijos Ekologijos skyrius, Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentas	2005–2006 m.	Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos
1	2	3	4	5

6.	Naujose šildymo sistemose nenaudoti kieto taršaus kuro administracinėms gamybinėms, prekybos patalpoms šildyti, parenkant naujas šildymo sistemas, vadovaujantis Panevėžio miesto šilumos ūkio specialiuoju planu, patvirtintu savivaldybės tarybos 2003m. rugsėjo 25 d. sprendimu Nr. 1-7-9	Savivaldybės administracija	Nuolat	Įmonių lėšos
7.	Įrengti informacinį stendą ir nuolat atnaujinti jame informaciją apie Panevėžio oro užterštumo lygį	Savivaldybės administracija	2005–2006 m.	Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos
II. PRIEMONĖS, ESANT NEPALANKIOMS SĄLYGOMS TERŠALAMS IŠSISKLAIDYTI ARBA IŠKILUS GRĖSMEI, KAD GALI BŪTI VIRŠYTOS RIBINĖS ORO UŽTERŠTUMO VERTĖS				
8.	Apriboti arba uždrausti transporto priemonių eismą, kai teršalų koncentracija viršija aplinkos oro užterštumo normas, patvirtintas aplinkos ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2001–12–11 įsakymu Nr.591/640	Savivaldybės administracija	Kai viršijamos normos	Savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos
9.	Apriboti veiklą stacionarių taršos šaltinių, turinčių didžiausią įtaką kiekvienam užfiksuotam konkrečiam teršalui, kai viršijamos normos, patvirtintos aplinkos ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2001–12–11 įsakymu Nr.591/640	Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentas, Savivaldybės administracijos Ekologijos skyrius	Kai viršijamos normos	Stacionaraus taršos šaltinio turėtojo lėšos
10.	Organizuoti miesto gatvių laistymą, kai kietųjų dalelių paros ribinė vertė viršijama ne mažiau kaip 35 kartus per kalendorinius metus	Savivaldybės administracija	Kai viršijamos normos	Ekstremalių situacijų likvidavimo fondas
11.	Operatyviai informuoti miesto visuomenę apie iškilusią grėsmę, kada viršijamos ribinės oro užterštumo vertės	Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamentas, Savivaldybės administracijos Ekologijos skyrius	Kai viršijamos normos	Ekstremalių situacijų likvidavimo fondas